

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

СНІЖКО АНАСТАСІЯ ІВАНІВНА

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА У СУЧАСНОМУ
БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

**ШМАТКОВСЬКА ТЕТЯНА
ОЛЕКСАНДРІВНА,**

кандидат економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6
засідання кафедри обліку і
оподаткування
від 08.12.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Садовська І.Б.

ЛУЦЬК – 2025

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра обліку і оподаткування

Другий (магістерський) рівень

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«04» грудня 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)
ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ**

Сніжко Анастасії Іванівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Організація обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі

Керівник проекту (роботи) Шматковська Тетяна Олександрівна, к.е.н., проф.,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 08.12.2025 р.

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту) Метою даної роботи є розробка та систематизація науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі. Завдання роботи полягають у визначенні основних теоретико-методичних засад та прикладних аспектів щодо організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства, а також у розробці практичних рекомендацій щодо пошуку шляхів покращення обліково-аналітичного забезпечення формування доходів на підприємстві за сучасних реалій бізнес-середовища.

4. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

АНОТАЦІЯ

Сніжко А.І. Організація обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі.

У випускній кваліфікаційній роботі магістра розкрито основні теоретико-методичні та прикладні засади організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі.

Метою дослідження є розробка та систематизація науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі.

У випускній кваліфікаційній роботі магістра досліджено теоретико-методичні засади організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства, зокрема визначено економічну сутність та класифікацію доходів, охарактеризовано міжнародний досвід їх облікового формування, а також інформаційне та нормативно-правове забезпечення їх обліку і контролю. В роботі охарактеризовано порядок відображення у фінансовій звітності інформації про доходи підприємства.

Подано економіко-організаційну характеристику діяльності базового підприємства, охарактеризовано облікове забезпечення формування доходів, а також проведено їх аналітичне дослідження у звітному періоді.

В роботі окреслено шляхи удосконалення організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства, зокрема за допомогою застосування сучасних інформаційних технології в частині раціоналізації процесу внутрішнього контролю доходів підприємства. Елементи розроблених автором рекомендацій та пропозицій знайшли прикладне впровадження при формуванні облікової політики базового підприємства.

В підсумку практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що розроблені у роботі рекомендації спрямовані на вдосконалення теоретико-методичних і прикладних засад обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства та можуть бути впроваджені в

господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою покращення її результативності.

Ключові слова: доходи підприємства, обліково-аналітичне забезпечення, диджиталізація, облік та контроль, сучасні інформаційні технології, зарубіжний досвід облікового забезпечення

SUMMARY

Snizhko A. I. Organization of accounting and analytical support for the formation of enterprise income in a modern business environment.

The master's final qualification work reveals the main theoretical, methodological and applied principles of organizing accounting and analytical support for the formation of enterprise income in a modern business environment.

The purpose of the study is to develop and systematize scientific and theoretical approaches and practical tools for organizing accounting and analytical support for the formation of enterprise income in a modern business environment.

The master's thesis examines the theoretical and methodological principles of organizing accounting and analytical support for the formation of enterprise income, in particular, the economic essence and classification of income are determined, international experience in their accounting formation is characterized, as well as information and regulatory support for their accounting and control. The work describes the procedure for reflecting information on enterprise income in financial statements.

The economic and organizational characteristics of the activities of the base enterprise are presented, the accounting support for the formation of income is characterized, and their analytical study is conducted in the reporting period.

The work outlines ways to improve the organization of accounting and analytical support for the formation of enterprise income, in particular, through the use of modern information technologies in the rationalization of the process of internal control of enterprise income. Elements of the recommendations and proposals developed by the

author have found practical implementation in the formation of the accounting policy of the base enterprise.

As a result, the practical significance of the research results is that the recommendations developed in the work are aimed at improving the theoretical, methodological and applied principles of accounting and analytical support for the formation of enterprise income and can be implemented in the economic activities of business entities in order to improve its effectiveness.

Keywords: enterprise income, accounting and analytical support, digitalization, accounting and control, modern information technologies, foreign experience in accounting support

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	13
1.1. Економічна сутність, класифікація та значення доходів підприємства.....	13
1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку та аналізу доходів підприємства.....	18
1.3. Зарубіжний досвід обліку, аналізу і контролю доходів підприємства.....	23
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	29
2.1. Економіко-організаційна характеристика діяльності підприємства та аналізування його внутрішнього середовища функціонування.....	29
2.2. Організація обліку доходів на підприємстві.....	34
2.3. Аналіз динаміки та структури доходів підприємства	37
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	43
3.1. Напрями покращення методики обліку доходів та її розкриття в обліковій політиці підприємства.....	43
3.2. Впровадження системи внутрішнього контролю формування доходів підприємства.....	50
3.3. Сучасні цифрові рішення та програмні продукти в обліково-аналітичному забезпеченні формування доходів підприємства.....	57
ВИСНОВКИ.....	61

	7
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження зумовлена трансформаційними процесами, що відбуваються в українській економіці, зростанням конкуренції, цифровізацією господарських операцій та підвищенням вимог до прозорості фінансової інформації. У таких умовах система обліково-аналітичного забезпечення має не лише виконувати функції фіксації фактів господарського життя, а й виступати повноцінним інструментарієм стратегічного управління, дозволяючи підприємству забезпечити стабільне формування доходів та ефективно реагування на зміни зовнішнього середовища. З огляду на динамічний характер сучасної економіки, коректність, оперативність та релевантність інформації щодо доходів стають критично важливими для ухвалення як поточних, так і довгострокових управлінських рішень.

Тому наукове обґрунтування й розробка ефективних підходів до організації обліково-аналітичного забезпечення є важливою передумовою підвищення якості фінансової звітності українських підприємств.

Дослідженню та з'ясуванню економічної сутності, умов виникнення, змісту, форм, видів, оцінюванню, механізму формування і відображення у бухгалтерському обліку доходів підприємств приділили значну увагу в своїх працях значна кількість вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Зокрема, вагомий внесок у дослідження означеної проблематики зробили Х. Андерсен, Л. Бернстайн, І. Бланк, С. Голов, Д. Додсон, Т. Ельтон, Д. Колдуелл, М. Кужельний, Є. Мних, М. Пушкар, В. Рігер, І. Фаріон, І. Фішер, М. Чумаченко, Е. Хендріксен та інші.

З огляду на актуальні виклики, сучасним підприємствам необхідна ефективно організована система обліково-аналітичного забезпечення, здатна інтегрувати фінансову, управлінську, статистичну та оперативну інформацію для формування цілісної картини щодо доходів. Вона має забезпечувати можливість

глибокого аналізу змін у структурі доходів, оцінку ефективності окремих напрямів діяльності, розрахунок прогностичних показників та формування управлінських рекомендацій. Враховуючи зростання ролі аналітичної компоненти, особливого значення набуває питання побудови єдиного інформаційного простору, який би забезпечував взаємозв'язок між усіма елементами управління доходами, від первинного документування до економічного аналізу та контролю.

Таким чином, дослідження питань організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі є надзвичайно актуальним, оскільки воно спрямоване на удосконалення інформаційних процесів, підвищення прозорості та точності даних та забезпечення їх стійкого розвитку. Формування дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення є передумовою прийняття ефективних управлінських рішень, формування достовірної фінансової звітності та підвищення інвестиційної привабливості українського бізнесу в умовах глобальних економічних викликів і цифрової трансформації.

Об'єктом дослідження є процес організації, обліково-аналітичні процедури та шляхи покращення обліково-аналітичного забезпечення щодо формування доходів на базовому підприємстві.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні засади організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства в сучасних умовах бізнес-середовища.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є розробка та систематизація науково-теоретичних підходів, рекомендацій та практичного інструментарію щодо організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства у сучасному бізнес-середовищі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- визначити економічну сутність, класифікацію та економічне значення доходів підприємства;

- розглянути нормативно-правове забезпечення обліку, аналізу і контролю доходів підприємства;
- узагальнити нормативні та теоретико-методичні основи обліку, аналізу і контролю доходів підприємства;
- провести оцінювання економічного стану базового підприємства;
- дослідити особливості організації обліково-аналітичного забезпечення доходів на базовому підприємстві;
- провести аналітичне дослідження доходів базового підприємства у динаміці, виявити тенденції розвитку;
- обґрунтувати методику обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства та її розкриття в обліковій політиці;
- розробити пропозиції щодо покращення аналітичного забезпечення формування доходів на базовому підприємстві;
- виявити та окреслити напрямки щодо забезпечення підвищення ефективності процесу автоматизації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства на основі сучасних цифрових рішень.

Матеріал дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: аналіз, синтез, індукція, дедукція, групування, аналогія, систематизація, порівняння; методи факторного аналізу, економіко-статистичні (динамічних рядів, вибіркового, зведення) методи.

Інформаційною базою випускної кваліфікаційної роботи магістра є наукові публікації вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені проблематиці обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства, законодавчі акти національного та міжнародного рівнів, фінансова звітність базового підприємства, ресурси всесвітньої мережі Internet тощо.

Теоретичне значення проведеного у випускній кваліфікаційній роботі дослідження полягає у тому, що у роботі узагальнені теоретичні положення й удосконалені методичні та практичні підходи щодо організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів на підприємстві.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в обґрунтуванні та систематизації теоретичних засад, прикладних положень та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації обліково-аналітичного забезпечення формування доходів в обліковій системі підприємства.

В результаті виконання випускної кваліфікаційної роботи:

доведено:

- доцільність використання спеціалізованих обліково-аналітичних програмних продуктів, які, на відміну від стандартних офісних програм, не лише надаватимуть можливість забезпечення реалізації облікового процесу на значно вищому оперативному рівні, але й на основі даних, що зібрані та систематизовані в обліковій системі, забезпечать аналізування дохідності, та формування результативної інформації в зручному та легкому для сприйняття, вигляді;

набуло подальшого розвитку:

- узагальнення та проведення систематизації нормативно-правової бази, що використовується в практичній діяльності облікового апарату підприємства з метою забезпечення достовірності організації обліково-аналітичного процесу щодо формування доходів та фінансових результатів, отриманих в процесі функціонування господарюючого суб'єкта;

- твердження про те, що суттєве значення для забезпечення належної організації обліку та аналізу доходів на кожному окремому підприємстві має вдале розмежування доходів за певними класифікаційними групами із врахуванням специфіки його господарювання та особливостей конкурентного середовища;

- обґрунтування методики обліку доходів підприємства та її розкриття в обліковій політиці, що надає можливість систематизації комплексу облікових процедур, які в сукупності забезпечують формування облікового процесу на первинному, аналітичному та синтетичному рівнях, а також надання зведеної інформації про результативність функціонування підприємства;

- обґрунтування необхідності використання сучасних інформаційних технологій та спеціалізованих програмних продуктів при проведенні

аналітичного дослідження доходів підприємства, що надасть змогу підвищувати оперативність отримання аналітичних даних без значних часових затрат, базуючись на можливості взаємодії із програмами, які призначені для ведення облікового процесу, що, у свою чергу, призведе до суттєвого зменшення ймовірності появи технічних помилок, які можуть виникати при ручному введенні облікових даних.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що обґрунтовані у випускній кваліфікаційній роботі методичні положення та практичні рекомендації можуть бути враховані у процесі вдосконалення обліково-контрольної системи базового підприємства, при внесенні змін і доповнень до чинної облікової політики на сучасному етапі ведення господарської діяльності та методики проведення аналітичного оцінювання результатів його функціонування.

Апробація результатів та публікації. Основні положення випускної кваліфікаційної роботи доповідались та отримали позитивну оцінку на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2025 р., м. Луцьк).

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, класифікація та значення доходів підприємства

Доход підприємства є тим ключовим показником, який визначає його спроможність підтримувати відтворювальні процеси, реагувати на ринкові стимули та формувати основу фінансової стійкості. При цьому дохід виступає не просто грошовим потоком, а індикатором ефективності використання ресурсів у системі, де кожна виробнича одиниця прагне максимізувати результат при обмеженості факторів. Саме дохід відображає, наскільки успішно підприємство трансформує затрати у ринково затребуваний продукт.

Економічна сутність доходу полягає у фіксації вартості реалізованої продукції, яка перевищує сукупні витрати та дозволяє підприємству не лише покривати свої потреби, а й генерувати ресурс для інвестицій, технологічного оновлення та стимулювання праці. Значення доходу проявляється у здатності підприємства забезпечувати власну ліквідність, розширювати виробництво, підвищувати конкурентоспроможність і зміцнювати позиції на ринку. За умов конкуренції саме динаміка доходу визначає, чи зможе фірма адаптуватися до змін попиту, підтримувати оптимальний рівень цін та зберігати рівновагу між витратами й очікуваною вигодою.

Таким чином, дохід виконує роль ключового регулятора ринкової поведінки підприємства: він сигналізує про ефективність стратегічних рішень, спрямовує розподіл ресурсів і визначає межі економічної активності, формуючи підґрунтя довгострокового розвитку.

На практиці розуміння економічної сутності доходу підприємства як економічної категорії може суттєво відрізнятися у трактуванні різних науковців та практиків. Тому для формування узагальненого розуміння даного поняття розглянемо сучасні наукові підходи до його визначення (табл. 1.1).

Сучасні науково-методичні підходи до трактування сутності економічної
категорії «дохід»

Автор, джерело	Визначення поняття «дохід»
О. В. Березін	«Дохід – це виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), основних засобів й іншого майна підприємства, а також з доходи від позареалізаційних операцій» [7, с. 140].
О. Г. Біла	«Дохід – це 1) різниця між виторгом з реалізації продукції, робіт та послуг і вартістю матеріальних витрат на виробництво та збут цієї продукції. До матеріальних витрат у визначенні доходу зараховують вартість використаних у процесі виробництва матеріалів, виробів, конструкцій, палива й енергії, а також амортизаційних відрахувань, кошти на соціальне страхування та інші виплати. Доходи підприємства відрізняються від прибутку на суму заробітної плати працівників: дохід дорівнює сумі прибутку і заробітної плати працівників; 2) грошові або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності (виручка)» [8, с. 163].
В. І. Блонська	«Дохід – це надходження, одержані внаслідок його господарської діяльності за певний період часу у вигляді конкретних економічних вигод, отриманих внаслідок використання у господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику» [9, с. 118].
Ф. Ф. Бутинець	«Дохід – це економічна категорія дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, робіт, послуг» [10, с. 524].
І. А. Волкова	«Дохід – це приріст суми грошей над їх витратами на спожиті в процесі виробництва засоби, який отримує підприємство від реалізації новоствореної вартості» [14, с. 64]
І. Павлюк	«Дохід – це виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за вирахуванням матеріальних витрат. Він є грошовою формою чистої продукції підприємства, тобто охоплює оплату праці та прибуток» [36, с. 5].
В. В. Сопко	«Дохід – це тільки ті надходження, що виникли на основі процесу ціноутворення. Тобто дохід, з податкової точки зору, – це всі надходження, що виникають на основі процесу ціноутворення, за винятком виручки від продажу майна» [49, с. 220].
Н. М. Шмиголь	«Дохід – це збільшення економічних вигод внаслідок надходження активів і / або погашення зобов'язань, що приводить до зростання капіталу організації, за винятком внесків учасників (власників майна), та отримане внаслідок використання в господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів та конкурентних переваг в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику» [59, с. 224].
Р. К. Шурпенкова	«Дохід – це грошові надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це загальний дохід від основної діяльності підприємства, його внесок у валовий внутрішній продукт країни» [60, с. 72].

Примітка: побудовано на основі джерел [7, с. 140; 8, с. 163; 9, с. 118; 10, с. 524; 14, с. 64; 36, с. 5; 49, с. 220; 59, с. 224; 60, с. 72].

Отже, зважаючи на проведений аналіз дефініцій поняття «дохід», як економічної категорії, ми можемо запропонувати уніфіковане його визначення, що враховує позиції більшості проаналізованих дослідників. Дохід – це сукупність грошових надходжень або приріст економічних вигод, отриманих підприємством у результаті реалізації продукції, робіт, послуг чи інших видів господарської діяльності, що виникають у процесі використання залучених ресурсів та відображають вартість новоствореного продукту. Він охоплює виручку від основних і супутніх операцій, зростання активів або зменшення зобов'язань, формуючи фінансовий результат підприємства за певний період. При цьому дохід виступає грошовою формою відтвореної вартості, у якій поєднуються оплата праці та прибуток, і визначає здатність підприємства забезпечувати відновлення ресурсів, підтримувати економічну рівновагу та брати участь у формуванні валового внутрішнього продукту.

Необхідно зазначити, що класифікація доходів є важливим інструментом упорядкування фінансових потоків підприємства, оскільки дозволяє чітко розмежувати джерела формування результату та зрозуміти, які види діяльності забезпечують основний економічний ефект. Вона створює основу для оцінки стабільності грошових надходжень, дає змогу відрізнити регулярні операційні доходи від разових чи випадкових. Крім того, на основі класифікації визначаються ті сегменти, у яких підприємство має переваги або, навпаки, потребує корекції своєї стратегії.

Практичне значення класифікації доходів суб'єкта господарювання полягає у тому, що вона суттєво підвищує якість управлінських рішень, оскільки дозволяє планувати обсяги ресурсів, прогнозувати фінансові результати, формувати політику ціноутворення, контролювати віддачу капіталу тощо. Тому чітке структурування доходів допомагає аналітикам та обліковцям бачити реальну ефективність підприємства, на основі чого виникають можливості для уникнення змішування різнорідних показників і своєчасного виявлення ризиків, які впливають на фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Таким чином,

класифікація стає передумовою раціонального управління та побудови довгострокової стратегії розвитку підприємства (рис. 1.1).

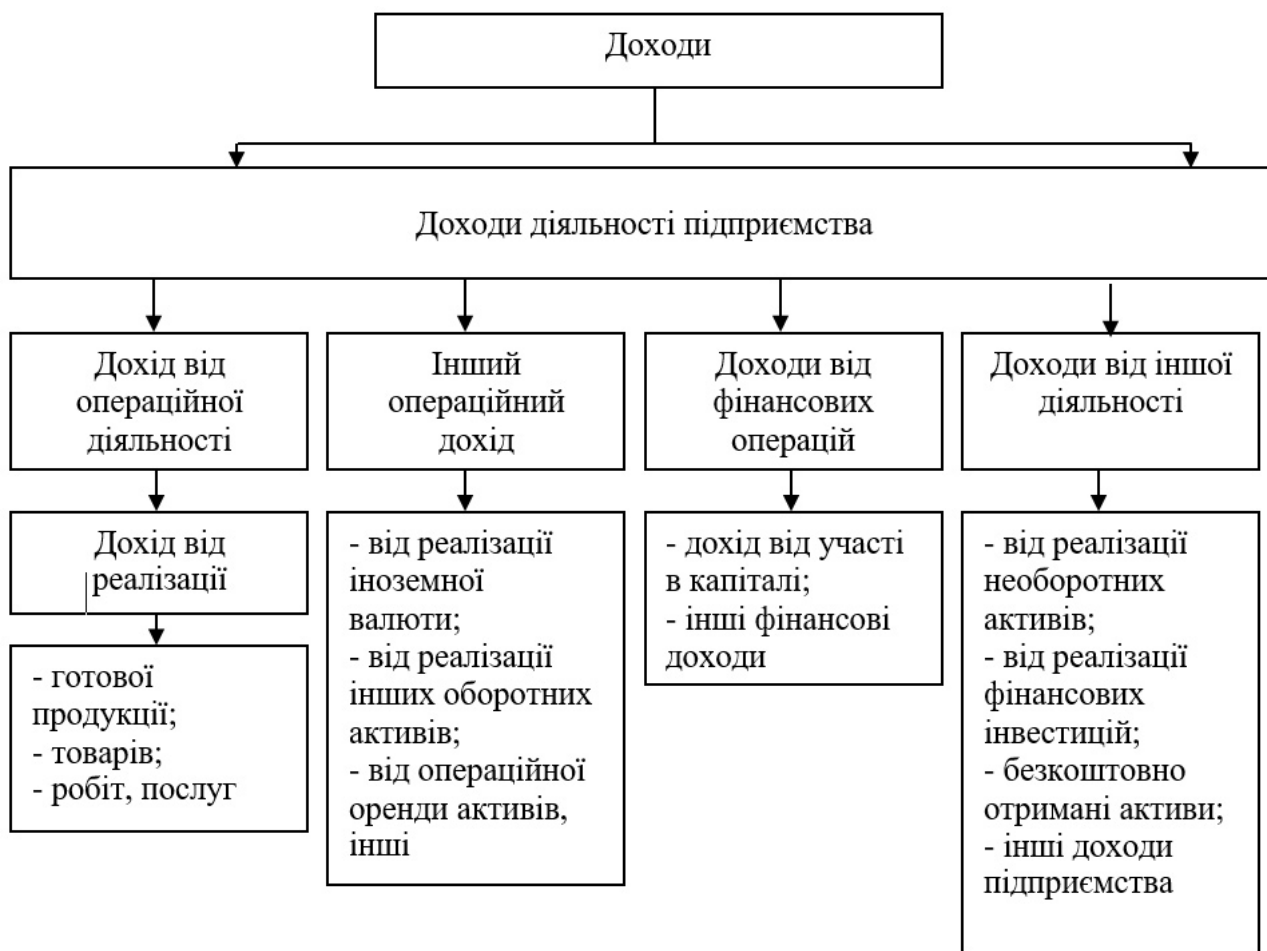

Рис. 1.1. Класифікація доходів підприємства

Примітка: побудовано на основі джерела [10].

Виходячи з наведеної класифікації необхідно перш за все визначити різницю між операційними та неопераційними доходами, яка визначає структуру фінансових потоків підприємства і впливає на оцінку його реальної економічної стійкості. При цьому необхідно враховувати, що операційні доходи формуються в межах основної діяльності, для якої підприємство створене. Вони виникають тоді, коли фірма реалізує товар, виконує роботу чи надає послугу, тобто безпосередньо перетворює ресурси на продукт, за який споживач готовий платити. Такі доходи характеризують здатність підприємства стабільно генерувати грошовий потік, реагувати на коливання попиту та утримувати

конкурентну позицію на ринку. Саме вони є ключовим показником ефективності, адже відображають результативність звичайного виробничо-комерційного циклу.

Неопераційні доходи, навпаки, не пов'язані з основним призначенням підприємства. Вони виникають унаслідок операцій, що мають другорядний або випадковий характер: від реалізації майна, участі у фінансових інвестиціях, отримання штрафів, переоцінок чи інших разових вигод. Такі надходження не свідчать про системну ефективність діяльності, а лише демонструють побічні фінансові результати, що можуть проявитися епізодично і не мають сталого відтворювального потенціалу.

Принципова відмінність полягає в тому, що операційні доходи формують основу довгострокового розвитку: вони стабільні, прогнозовані і залежать від конкурентних переваг підприємства. Неопераційні доходи не можуть бути опорою для стратегічного планування, оскільки їх рівень визначається зовнішніми обставинами та разовими подіями. Для управління це означає: оцінюючи фінансовий стан, необхідно відокремлювати стійкі результати від випадкових, щоб не перебільшувати реальну ефективність. Саме це розмежування дозволяє будувати обґрунтовану стратегію, оцінювати ризики і розуміти, наскільки підприємство забезпечує своє відтворення за рахунок власної діяльності, а не тимчасових фінансових вигод.

Таким чином, приходимо до висновку, що саме доходи підприємства формують базову платформу його економічної стійкості та визначають можливості подальшого розвитку. При цьому розкриття сутності доходу дає змогу зрозуміти механізм перетворення ресурсів на фінансовий результат, а класифікація дозволяє впорядкувати різноманітні надходження та оцінити реальні джерела створення вартості. Чітке розмежування операційних і неопераційних доходів дає підприємству інструмент для коректної оцінки власної ефективності та виявлення сегментів, які забезпечують стабільний грошовий потік. Значення доходів проявляється у тому, що вони є основою відтворення, фінансування інвестицій та підтримання конкурентної позиції суб'єкта господарювання.

Таким чином, системний аналіз доходів стає важливою передумовою стратегічного управління і формування обґрунтованих рішень щодо майбутнього економічного розвитку підприємства.

1.2. Нормативно-правове забезпечення обліку та аналізу доходів підприємства

Необхідним елементом обліку та аналізу доходів суб'єкта господарювання виступає його нормативно-правове забезпечення, оскільки саме воно створює єдині правила формування фінансової інформації, без яких підприємство не може забезпечити достовірність та порівнюваність результатів. Доходи відображають динаміку господарської активності, тому їх оцінка має ґрунтуватися на стандартизованих підходах, які визначають момент визнання, методи оцінки та порядок класифікації. Такі чіткі норми дозволяють аналітикам уникати довільного трактування, забезпечують однозначність показників і роблять фінансову звітність придатною для аналізу.

Окрім того, нормативна база є достатньо важливою і з погляду управління, оскільки вона визначає рамки, у яких підприємство формує фінансові стратегії, оцінює ризики та планує рух грошових потоків. Коли правила є стабільними і зрозумілими, доходи стають надійним орієнтиром для оцінки ефективності та вибору оптимальної економічної поведінки. Крім того, регламентація обліку доходів є умовою взаємодії з інвесторами, кредиторами й державними інституціями, що потребують прозорих і контрольованих даних.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення формує підґрунтя для об'єктивного аналізу доходів, зменшує інформаційні викривлення та створює гарантії того, що фінансові результати відображають реальний стан

підприємства. Також воно забезпечує узгодженість інтересів суб'єктів ринку та сприяє прийняттю таких рішень, які ґрунтуються виключно на надійних і співставних даних. Відповідно, проведемо оцінку поточного стану нормативно-правової бази щодо обліку та аналізу доходів підприємства в Україні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Оцінка стану нормативно-правового забезпечення обліку і аналізу
доходів підприємства в Україні

Назва нормативно-правового документа	Коротка характеристика	Нормативні елементи регулювання доходів	Коментар
Податковий кодекс України	Визначає правила оподаткування доходів, порядок формування бази оподаткування та податкові зобов'язання підприємств.	Визначення доходів для цілей оподаткування; порядок визнання доходів; податкові різниці; правила відображення доходів за видами діяльності.	Забезпечує фіскальну інтерпретацію доходів, яка не завжди збігається з бухгалтерськими підходами.
Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»	Створює загальні засади ведення обліку, визначає принципи, вимоги та правила формування фінансової звітності.	Загальні принципи визнання та оцінки доходів; вимоги до достовірності й повноти інформації; обов'язковість дотримання стандартів обліку.	Є базовим документом, що задає рамки усього бухгалтерського процесу, включно з обліком доходів.
Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Регламентує структуру та зміст фінансової звітності, визначає склад показників.	Форми подання доходів у звітності; вимоги до розкриття інформації; класифікація доходів за видами.	Стандартизує подання доходів, що підвищує порівнюваність фінансових результатів підприємств
Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»	Основний документ для регулювання бухгалтерського визнання доходів.	Момент визнання; оцінка доходів; класифікація; умови відображення доходів у звітності.	Ключовий стандарт, що визначає методологію формування доходів в обліку.
Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій	Визначає правила ведення рахунків та порядок відображення господарських операцій.	Рахунки для обліку доходів; порядок кореспонденції рахунків; відображення операцій за видами доходів.	Забезпечує практичне, технічне відображення доходів у системі обліку.

Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку	Містять рекомендації щодо оформлення та ведення облікових реєстрів.	Форми реєстрів для відображення доходів; порядок заповнення; систематизація інформації.	Підвищують організаційний рівень обліку, сприяючи точності та прозорості даних про доходи.
--	---	---	--

Примітка: побудовано на основі джерел [38, 41, 44, 45, 27, 43].

За результатами дослідження нами встановлено, що у розглянутих нормативно-правових актах поняття доходу трактується по-різному, що зумовлено відмінностями між цілями бухгалтерського та податкового регулювання. При цьому Податковий кодекс подає дохід як сукупність грошових або негрошових надходжень, що підлягають оподаткуванню, акцентуючи увагу на фіскальній природі показника та формуванні бази оподаткування. У цьому підході ключовим є факт отримання вигоди та її документальне підтвердження, тоді як економічна сутність доходу відіграє другорядну роль.

Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» не містить конкретного визначення доходу, але визначає принципи, за якими цей показник формується: нарахування, відповідність доходів і витрат, превалювання сутності над формою. Таким чином, дохід трактується через загальні вимоги до фінансової інформації, що підкреслює його економічну природу як зростання активів або зменшення зобов'язань.

У НП(С)БО 1 поняття доходу подається через вимогу відображати збільшення власного капіталу в результаті звичайної діяльності, що не пов'язане з внесками власників. Це формулювання фокусується на змінах у капіталі як основі оцінки фінансового результату. НП(С)БО 15 дає найбільш детальне визначення: дохід – це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або погашення зобов'язань, що приводить до зростання власного капіталу за винятком внесків власників. Таке трактування відображає міжнародні підходи та підкреслює зв'язок доходів з фінансовим станом підприємства.

Інструкція щодо застосування плану рахунків визначає доходи через призначення рахунків класу 7, де вони обліковуються як результат звичайної або іншої діяльності. Тут поняття набуває технічного, облікового змісту, орієнтованого на практичне відображення операцій. Методичні рекомендації щодо реєстрів не дають прямого визначення доходу, але опосередковано трактують його як інформацію, що має бути відображена у відповідних облікових формах.

Таким чином, нормативні документи пропонують різні акценти: податкове розуміння доходу пов'язане з оподаткуванням, бухгалтерське – з економічною сутністю та зміною капіталу, а технічні інструкції – з організацією відображення доходів у системі обліку.

Загалом можна стверджувати, що система нормативно-правового забезпечення обліку та аналізу доходів підприємства в Україні формує багаторівневу структуру регулювання, що охоплює як загальні засади фінансової звітності, так і спеціалізовані правила визнання, оцінки та представлення доходів. Її ядром є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», який визначає принципи ведення обліку, вимоги до достовірності інформації та обов'язковість застосування національних стандартів. На цій основі побудовані НП(С)БО, серед яких ключову роль відіграють НП(С)БО 1 та П(С)БО 15, що деталізують методологію формування доходів, встановлюють критерії їх визнання, класифікацію та порядок відображення у фінансовій звітності.

Податковий кодекс України доповнює систему, вводячи власне трактування доходів для фіскальних цілей, регламентуючи об'єкти оподаткування, порядок визначення бази та особливості визнання доходів залежно від виду діяльності. Ця паралельність бухгалтерського та податкового підходів формує подвійність оцінки, що вимагає від підприємств узгодження облікових даних із податковими нормами.

Важливим елементом системи є технічні документи – Інструкція про застосування плану рахунків та Методичні рекомендації щодо ведення реєстрів

обліку. Вони забезпечують практичну організацію відображення доходів, визначають структуру рахунків, правила кореспонденції та вимоги до оформлення облікових записів, що створює умови для уніфікації процедур та підвищення якості даних.

Загалом система нормативно-правового забезпечення характеризується комплексністю, ієрархічністю та орієнтацією на гармонізацію з міжнародними стандартами. Вона формує єдиний методологічний простір, що забезпечує співставлення фінансових результатів, прозорість інформації для користувачів та можливість обґрунтованого аналізу доходів. Разом із тим, відмінності між податковим і бухгалтерським регулюванням залишаються викликом, який потребує подальшої координації для підвищення узгодженості фінансової інформації.

В той же час, сучасна система нормативно-правового забезпечення обліку та аналізу доходів має низку недоліків, які ускладнюють формування повної та узгодженої фінансової інформації. Одним із ключових є розрив між бухгалтерськими та податковими підходами: доходи визначаються за різними критеріями, що створює подвійність у відображенні показників, збільшує кількість коригувань і ускладнює аналіз. Частина нормативних документів залишається фрагментарною або надмірно загальною, що не забезпечує достатньої деталізації для окремих видів діяльності. Також відчутною є нестача оновлення окремих методичних матеріалів, які не завжди відповідають сучасним економічним умовам та вимогам цифровізації обліку. Технічні документи інколи містять застарілу термінологію й не охоплюють усі практичні ситуації, що знижує їхню прикладну цінність. У результаті система не завжди забезпечує достатній рівень однозначності, що може призводити до різнотлумачень і помилок в обліковій практиці.

Таким чином, приходимо до висновку, що система обліку та аналізу доходів підприємства формує необхідне методологічне підґрунтя для достовірного відображення та оцінки фінансових результатів суб'єкта господарювання. При цьому уся сукупність законів, стандартів і методичних

документів забезпечує необхідну структурованість підходів до визнання та класифікації доходів, створюючи основу для прозорої звітності та раціональних управлінських рішень. Разом із тим, розмежування між податковими та бухгалтерськими правилами вимагає від підприємств особливої уваги до узгодження облікових та звітних даних. Незважаючи на окремі недоліки, нормативна база забезпечує необхідний рівень регуляторної визначеності й дозволяє здійснювати аналіз доходів у спосіб, що відображає реальні фінансові можливості та економічну динаміку підприємства.

1.3. Зарубіжний досвід обліку, аналізу і контролю доходів підприємства

Вивчення зарубіжного досвіду обліку, аналізу й контролю доходів є важливим для підприємств, оскільки дозволяє оцінити ефективність власної системи та зіставити її з більш розвиненими підходами. У міжнародній практиці використовуються стандартизовані принципи, що забезпечують високу якість фінансової інформації й підвищують довіру до результатів діяльності. Ознайомлення з такими підходами дає можливість побачити, як інші економіки забезпечують точність, прозорість і оперативність обліку доходів, та визначити напрями вдосконалення на національному рівні.

Зарубіжні моделі також демонструють різні механізми контролю, що допомагають підвищувати дисципліну формування доходів і мінімізувати ризики викривлення даних. У країнах з усталеною ринковою економікою акцент робиться на автоматизації, внутрішніх контролях і незалежному аудиторському нагляді. Вивчення таких практик дає змогу підприємствам адаптувати дієві інструменти до власних умов, створюючи більш надійну систему управління доходами.

Міжнародний досвід у сфері аналізу доходів орієнтований на стратегічний підхід: увага приділяється не лише фіксації результатів, а й оцінці їх стійкості, залежності від ринкових чинників та здатності підприємства генерувати потоки

в довгостроковій перспективі. Це дозволяє краще бачити економічні зв'язки, прогнозувати зміни та формувати ефективнішу політику розвитку. Необхідність вивчення такого досвіду зумовлена й тим, що багато українських підприємств інтегруються у глобальні ринки. Для співпраці з інвесторами, кредиторами та партнерами потрібна фінансова інформація, яка відповідає міжнародним вимогам. Використання глобальних підходів до обліку і контролю доходів підвищує конкурентоспроможність компаній, роблячи їх зрозумілими та передбачуваними для зовнішніх стейкхолдерів.

Таблиця 1.3

Порівняння Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності у сфері обліку, аналізу і контролю доходів підприємства

НП(С)БО	МСФЗ	Принципові відмінності
НП(С)БО 15 «Дохід»	МСФЗ 15 «Виручка за договорами з клієнтами»	МСФЗ 15 застосовує п'ятиетапну модель визнання виручки, тоді як НП(С)БО 15 використовує простіші критерії. МСФЗ деталізує обов'язки сторін, етапи виконання зобов'язань і розподіл ціни операції.
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСФЗ 1, МСБО 1 «Подання фінансової звітності»	МСФЗ містить ширші вимоги до розкриття інформації, надає більше уваги суттєвості, професійному судженню та поясненням до звітності.
План рахунків та Інструкція щодо його застосування	МСФЗ не містять регламентованого плану рахунків	Національна система жорстко визначає рахунки та кореспонденцію, тоді як МСФЗ залишають вибір структури обліку за підприємством.
Методичні рекомендації щодо реєстрів обліку	Міжнародні стандарти не встановлюють форму реєстрів	П(С)БО орієнтуються на уніфіковані облікові форми, тоді як МСФЗ регулюють лише принципи, дозволяючи вільний вибір організації обліку.
Визнання доходів за НП(С)БО переважно базується на факті передачі ризиків та вигод	Визнання доходів за МСФЗ 15 базується на переході контролю	Підхід МСФЗ ширший: контроль може переходити частинами, а зобов'язання виконуються за етапами, що змінює момент визнання доходів.
Класифікація доходів: операційні, фінансові, інші	Класифікація ґрунтується на характері контрактних зобов'язань	МСФЗ більше прив'язані до логіки договору й очікуваної вигоди, що впливає на структуру доходів і вимоги до розкриття.

Примітка: побудовано на основі джерела [10; 17; 34].

Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду забезпечує підприємствам доступ до більш ефективних методик, розширює можливості для модернізації облікових процесів і створює умови для підвищення якості фінансового управління. Це важливий інструмент зміцнення позицій бізнесу у динамічному ринковому середовищі.

Як бачимо, порівняння національних стандартів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів фінансової звітності у сфері обліку й контролю доходів показує суттєву різницю у логіці побудови, рівні деталізації та глибині оцінки доходів підприємства. Українські НП(С)БО переважно спираються на нормативну визначеність і чітку регламентацію процедур. Вони будують систему, де основний акцент робиться на формальному моменті передачі ризиків і вигод та на визначенні доходу через традиційні облікові категорії. Такий підхід забезпечує певну стабільність, але не завжди відповідає реальній економічній сутності операцій, особливо коли підприємство працює з довгостроковими контрактами чи складними формами взаємодії з клієнтами.

Міжнародні стандарти створюють гнучкішу модель, у якій ключовим орієнтиром стає контроль над активом і виконання зобов'язань за договором. Це дозволяє точніше ідентифікувати момент виникнення доходу та відобразити його відповідно до реальних економічних процесів, а не лише бухгалтерських формальних критеріїв. Така логіка робить фінансові результати більш прогнозованими й порівнюваними на глобальному рівні, що є критично важливим для компаній, орієнтованих на інвестиційну привабливість.

Національні правила значною мірою орієнтовані на уніфікацію технічної сторони обліку: план рахунків, реєстри, порядок кореспонденції. Це забезпечує дисципліну, але водночас обмежує професійний простір бухгалтера й аналітика, оскільки не дозволяє гнучко адаптувати систему обліку під специфіку бізнесу. Міжнародні стандарти, у свою чергу, залишають підприємству свободу в організації облікових процедур, концентруючись не на формі, а на змісті та економічних наслідках операцій. Це підвищує роль професійного судження і створює більше можливостей для оптимізації інформаційних потоків.

Важливо й те, що МСФЗ значно глибше регламентують вимоги до розкриття інформації. Вони не обмежуються фіксацією доходів, а вимагають пояснень щодо структури договорів, умов виконання, ступеня завершеності зобов'язань, оцінки змін у вартості контрактів. Такі дані забезпечують інвестора або кредитора критично важливою інформацією про якість доходу, його стійкість і потенціал майбутнього зростання.

Таблиця 1.4

Зарубіжні підходи до обліку, аналізу і контролю доходів підприємства в
розвинутих країнах світу

Країна	Специфіка ведення обліку, аналізу і контролю доходів підприємства
США	Облік доходів ґрунтується на вимогах FASB і ASC 606, що відповідає моделі МСФЗ 15. Акцент на визначенні контролю та зобов'язань за контрактом. Система внутрішнього контролю жорстко регулюється Законом Сарбейнса–Окслі. Аналіз доходів орієнтований на прогнозування грошових потоків і оцінку сталості виручки.
Великобританія	Регулювання здійснюється згідно з UK GAAP та МСФЗ. Підходи зосереджені на сутності операцій, прозорості та деталізації розкриття. Велика увага приділяється аудиту та внутрішнім політикам контролю. Доходи визнаються відповідно до виконання зобов'язань, а аналіз спрямований на оцінку рентабельності сегментів.
Німеччина	Облік доходів базується на HGB та МСФЗ для великих компаній. Особлива увага приділяється обачності та документальному підтвердженню операцій. Контроль орієнтований на превентивні механізми, чітку регламентацію процедур і високі вимоги до аудиту. Аналіз доходів враховує галузеву специфіку та довгострокові контракти.
Франція	Система побудована на Plan Comptable Général та МСФЗ. Визнання доходів тісно пов'язане з юридичними умовами контрактів. Контроль підсилений розвинутою системою державних та професійних регуляторів. Аналіз фокусується на стабільності доходних потоків, маржинальності та міжперіодних порівняннях.
Японія	Використовуються J-GAAP та МСФЗ. Доходи визнаються з урахуванням традиційного підходу до обачності, але зі зростаючою орієнтацією на принцип контролю. Сильна культура внутрішнього контролю та стандартизовані аудиторські процедури. Аналіз часто містить акцент на довгострокових контрактах і стратегічній стійкості доходів.
Сінгапур	Застосовує Singapore Financial Reporting Standards, повністю гармонізовані з МСФЗ. Контроль доходів базується на високих вимогах до прозорості й цифрових інструментах. Активно використовуються автоматизовані системи обліку. Аналіз орієнтований на оцінку швидкості обороту доходів та динаміку ринкових можливостей.

Примітка: побудовано на основі джерела [30; 53; 54].

Узагальнюючи, можна підсумувати, що національна система забезпечує порядок, а міжнародна – економічну логіку. При цьому для підприємств, які прагнуть інтегруватися у глобальні фінансові ринки, перехід до принципів, закладених у міжнародних стандартах, стає не просто технічним кроком, а інвестицією у прозорість, довіру та вищу вартість бізнесу. Водночас, необхідно враховувати і практичні аспекти формування звітності за міжнародними стандартами, які застосовуються у компаніях провідних країн світу (табл. 1.4).

Проведене нами порівняння зарубіжних підходів до обліку, аналізу та контролю доходів демонструє високий рівень узгодженості між розвиненими економіками щодо принципів прозорості, достовірності та орієнтації на економічну сутність операцій. Незалежно від відмінностей у національних традиціях, регуляторних моделях чи облікових інструментах, у центрі уваги перебуває здатність підприємства формувати стійкі доходні потоки й забезпечувати якість фінансової інформації, на основі якої користувачі приймають рішення. Спільним для усіх проаналізованих країн є їх прагнення до стандартизації правил визнання доходів і побудови систем внутрішнього контролю, що забезпечують запобігання викривленням та підвищують інвесторську довіру. У країнах з розвинутою інфраструктурою ринку особливе значення надається не лише фіксації факту отримання доходу, а і глибокому аналізу його структури, стабільності та перспективності. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності управління, формуванню точніших прогнозів і зміцненню позицій підприємств у конкурентному середовищі, що робить зарубіжний досвід цінним орієнтиром для подальшого вдосконалення національної практики.

Таким чином приходимо до висновку, що ефективні моделі обліку, аналізу й контролю доходів у розвинутих країнах будуються не лише на нормативній чіткості, а насамперед на здатності системи відображати реальну економічну сутність доходних потоків. При цьому необхідно зазначити, що орієнтація на прозорість, прогнозованість і глибину інформації, яка дозволяє інвестору оцінити не просто розмір доходу, а його якість, стабільність і потенціал

зростання, функціонально об'єднує зазначені підходи. Саме такий тип інформації формує основу ринкової вартості бізнесу. Зарубіжні системи демонструють, що контроль доходів працює найкраще там, де він інтегрований у загальну архітектуру корпоративного управління й підтримується технологічними інструментами, які мінімізують ризики викривлення. Узагальнюючи, можна сказати: міжнародний досвід задає стандарти, які підвищують довіру до звітності й дозволяють підприємству позиціонувати себе як передбачуваний і зрілий елемент ринку. Він формує орієнтири, що допомагають бізнесу зміцнювати фінансову дисципліну та розширювати горизонти стратегічного планування.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Економіко-організаційна характеристика діяльності підприємства та аналізування його внутрішнього середовища функціонування

Досліджуваною в роботі галуззю є виробництво м'ясних продуктів. Динаміку виробництва ковбасних виробів у Волинській області за 2014 – 2024рр. подано нами на рис. 2.1. За результатами аналізу очевидним є суттєве зменшення виробництва даного виду продукції у досліджуваному періоді, а саме – на 6,9 тис. т., тобто на 43,4 % (рис. 2.1).

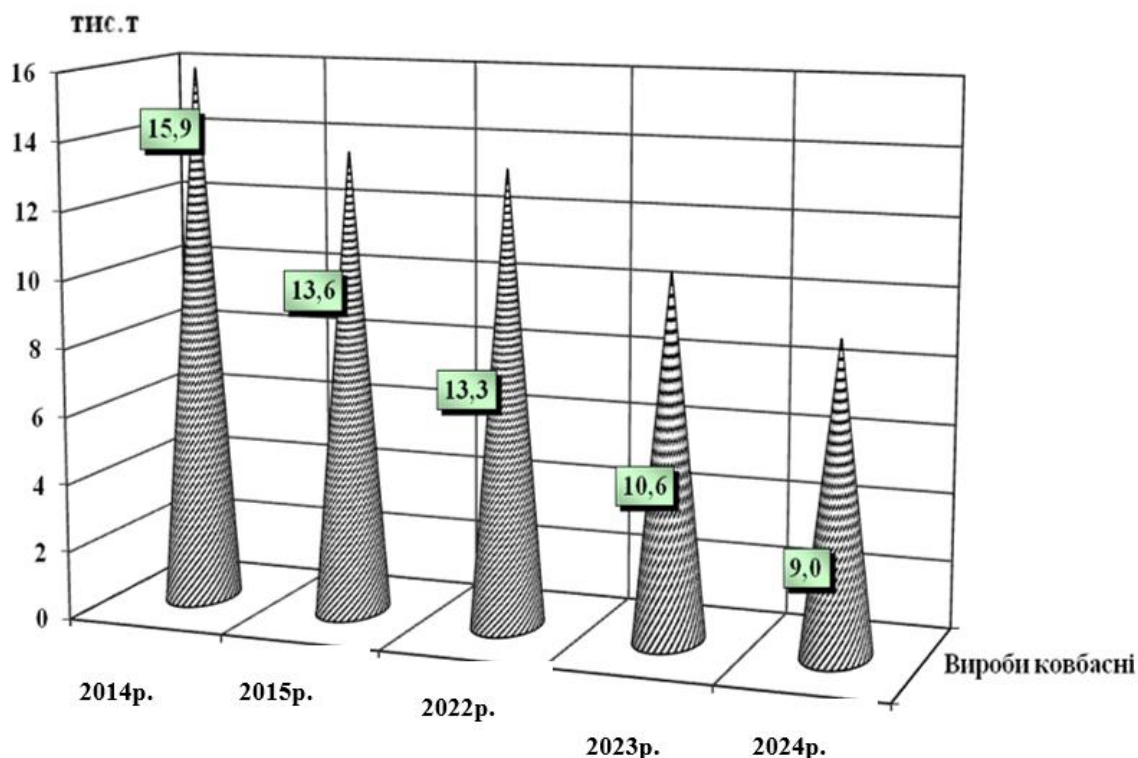

Рис. 2.1. Динаміка виробництва виробів ковбасних у Волинській області за 2014 – 2024 рр., тис. т

Примітка: побудовано на основі офіційних статистичних даних.

Одну із лідируючих позицій серед виробників м'ясних продуктів, зокрема ковбасних виробів та м'ясних напівфабрикатів у Волинській області займає ТзОВ *****.

Предметом діяльності даного підприємства є:

- виробництво продукції в галузях харчової промисловості;
- створення власних тваринницьких ферм, вирощування продукції тваринництва, птахівництва, її переробка та реалізація;
- здійснення експортно-імпортних операцій у відповідності з укладеними договорами та контрактами надання зовнішньоекономічних послуг.

Наказом по підприємству затверджено організаційну структуру згідно якої на чолі підприємства є директори: технічний та фінансовий. Безпосередньо технічному директору підпорядковуються: начальник виробництва, начальник відділу якості, начальник технічного відділу, головний енергетик, фахівець із раціоналізації виробництва, технічний керівник (з впровадження та розвитку нових проєктів); фінансовому директору: головний бухгалтер, менеджер з контролінгу, керівник служби охорони праці, начальник відділу з управління персоналом, начальник відділу інформаційних технологій, менеджер з постачання. Встановлено, що на ТзОВ ***** діє лінійно-функціональна організаційна структура.

На ТзОВ ***** застосовуються одночасно паперовий та автоматизований способи обробки інформації, тобто облік не є повністю автоматизованим, що значно підвищує ризики контрольного процесу. Ведення бухгалтерського обліку на ТзОВ ***** здійснюється відповідно до Наказу про облікову політику, що затверджується щорічно.

Доходом базового підприємства визнається виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на основі оформлення накладних на відвантаження, підписанні актів виконаних робіт за методом нарахувань.

Результати аналізування основних показників фінансово-господарської діяльності базового підприємства подано в Дод. Б.

За результатами аналізу Дод. Б нами виявлено, що:

– за 2022 – 2024 рр. на ТзОВ ***** збільшено власний капітал за рахунок росту статутного фонду: у 2023 році – на 57,5 %, а у 2024 році – на 46,9%;

– позитивним явищем є щорічне зростання виручки від реалізації за рахунок зростання попиту на продукцію: у 2023 році – на 11 %, у 2024 році – на 35,1 %;

– собівартість реалізованої продукції також зростала, однак швидше, ніж обсяги реалізації – у 2023 році на 38,3%, у 2024 році на 54,8 %;

– валовий прибуток, у зв'язку із швидшими темпами зростання собівартості, аніж виручки від реалізації, мав тенденцію до зменшення: у 2023 році – на 24 %, у 2024 році – на 50,8 %;

– існування значних витрат від іншої операційної діяльності зумовило щорічне зменшення чистих прибутків на підприємстві, що у 2024 році призвело до збитковості підприємства. Зокрема, у 2023 році чистий прибуток зменшився на 99,1 %, а у 2024 році – на 105,3 %;

–середньорічна вартість основних засобів у 2023 році зменшилася несуттєво (на 1 %), що було спричинено виведенням з ладу деяких надлишкових потужностей. У 2024 році за рахунок оновлення основних засобів базового підприємства їх вартість зросла на 5,3 %;

–оборотні кошти зростали, в основному, за рахунок збільшення запасів: у 2023 році на 17,2 %, у 2024 році – на 40,6 %;

–негативним явищем є падіння продуктивності праці у 2023 році на 28,4%, що було спричинено швидшими темпами зростання чисельності персоналу, аніж обсягів виробництва; у 2024 році за рахунок зростання середнього денного виробітку продуктивність праці на підприємстві збільшилася на 11,5 %;

–підприємство було нерентабельним у 2024 році через існування збитків. У 2022 – 2023 рр. спостерігаємо невисоку рентабельність через невеликий розмір чистих прибутків;

–дебіторська заборгованість у 2023 році зросла на 37 %, що пояснюється накопиченням заборгованості дебіторів за реалізовану продукцію та по розрахунках з бюджетом. У 2024 році заборгованість дещо зменшилася – на 9,5% через ліквідацію бюджетної й іншої дебіторської заборгованості;

–кредиторська заборгованість у 2023 році зменшилася на 62,9 % за рахунок погашення банківського кредиту, а у 2024 році зросла на 60,8 %, в основному через збільшення заборгованості по розрахунках з постачальниками.

Отже, за результатами проведеного аналізу можна стверджувати про певне погіршення показників виробничо-господарської діяльності базового підприємства та результативності його функціонування у аналізованому періоді.

Результати аналізування фінансового стану базового підприємства подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні фінансові показники діяльності ТзОВ *****
за 2022 – 2024 рр.

№ з/п	Назва показника	Нормативне значення	Фактичне значення			Зміна 2024р. до 2022 р. (+, -)
			2022 р.	2023 р.	2024 р.	
1	2	4	5	6	7	8
1.	Коефіцієнт фінансової незалежності	> 0,5	0,3	0,7	0,7	0,4
2.	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	< 0,5	0,68	0,28	0,26	-0,42
3.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	> 0,3	-	0,2	0,19	-
4.	Коефіцієнт мобільності активів	0,5	0,4	0,8	0,7	0,3
5.	Коефіцієнт загальної ліквідності	1,0-2,0	0,8	2,6	1,7	0,9
6.	Коефіцієнт термінової ліквідності	1,0	0,67	2,9	0,9	0,23
7.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,23	0,0046	0,25	0,02
8.	Коефіцієнт оборотності активів	-	2,5	2,3	3,7	1,2
9.	Коефіцієнт оборотності запасів	-	14,9	8,3	4,5	-10,4
10.	Коефіцієнт ділової активності	> 2	0,98	1,0	0,88	-0,1
11.	Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,6-1,0	15,2	2,9	0,7	-14,5

Примітка: побудовано на основі аналізу фінансової звітності підприємства.

За результатами аналізу розрахованих коефіцієнтів та порівняння їх із нормативними значеннями відповідних показників виявлено, що:

— значення коефіцієнта фінансової незалежності на ТзОВ ***** відповідали нормативним вимогам за результатами діяльності у 2023 – 2024 рр., що є свідченням платоспроможності підприємства.

Встановлено, що у 2022 році базове підприємство було неплатоспроможним, тому зазначені зміни є позитивними:

— таку ж саму ситуацію спостерігаємо і щодо значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу, тобто – його значення відповідають нормативним вимогам у 2023 – 2024 рр., що не можна сказати про 2022 рік, коли концентрація позикового капіталу була понад норму;

— негативним явищем для ТзОВ ***** є низька маневреність власного капіталу, про що свідчать значення коефіцієнта маневреності власного капіталу; це не дозволяє підприємству вільно використовувати, за потреби, власні кошти;

— мобільність активів, у свою чергу, є достатньою, про що свідчать значення коефіцієнта мобільності активів; а отже, активи можна легко реалізувати та здійснити інші, необхідні з ними, господарські операції;

— показник загальної ліквідності відповідає нормативу у 2023 – 2024 рр., тобто підприємство здатне розрахуватись з боргами, реалізувавши ліквідні активи;

— значення коефіцієнта термінової ліквідності свідчать про здатність підприємства розрахуватися із боргами протягом року – значення коефіцієнта майже відповідає нормативним вимогам;

— оборотність активів зростає, що свідчить про ефективність їх використання; у свою чергу, оборотність запасів знижується, що є свідченням спаду в ефективності операційної діяльності базового підприємства;

- значення коефіцієнта ділової активності є дуже низьким, що підтверджує раніше зроблений висновок про недостатню ефективність операційної діяльності підприємства;
- співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості в досліджуваному періоді слід вважати оптимальним, оскільки кредиторська заборгованість не перевищує дебіторську у вищому ступені, ніж це допустимо нормативними вимогами.

2.2. Організація обліку доходів на підприємстві

Основні елементи облікової політики ТзОВ
 ***** висвітлені у Наказі «Про організацію бухгалтерського обліку й облікову політику підприємства на 2024 рік» від 24.12.2023 р. № 341, який затверджений керівником підприємства.

Документування процесу формування доходів на підприємстві складається із чотирьох послідовних стадій (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Схема процесу документування господарських операцій
 на ТзОВ *****

Примітка: власні узагальнення.

Вважаємо, що доцільно було б при організації бухгалтерського обліку на ТзОВ ***** чітко виписати в Наказі про облікову політику визначення критеріїв визнання доходів в обліковому процесі.

Особливості визнання різних видів доходу від реалізації у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності ТзОВ ***** зумовлено вимогами НП(С)БО 15 «Дохід».

Визнаний дохід від реалізації продукції (товарів, інших активів) не коригується на величину сумнівної і безнадійної заборгованості. Сума такої заборгованості визнається витратами підприємства.

В журналі реєстрації господарських операцій, що ведеться на ТзОВ ***** в електронному вигляді, відображаються всі господарські операції, пов'язані з виникненням доходу. Для більш оперативного та ефективного визначення об'єктів оподаткування і заповнення Декларації з податку на прибуток на підприємстві виконується деталізований аналітичний облік доходів за різними видами операцій.

Документальним підтвердженням появи доходів за датою зарахування грошових коштів на поточний рахунок підприємства є виписка банку з руху грошових коштів, при надходженні грошових коштів у касу підприємства – прибуткові касові ордери. При виникненні доходів у момент відвантаження продукції (виконання робіт, надання послуг) підтвердженням є накладні на відпуск матеріальних цінностей, акти виконаних робіт, наданих послуг.

Доходи звітного періоду на ТзОВ ***** знаходять відображення у Декларації з податку на прибуток підприємства. Кореспонденцію рахунків з обліку доходів на базовому підприємстві відображено у Дод. А.

На підставі первинних документів дані про доходи та фінансові результати діяльності відображаються в облікових реєстрах, які в подальшому використовуються для підбиття підсумків та формування фінзвітності (рис. 2.3).

Для узагальнення інформації про доходи базового підприємства (за кредитом рахунків 70, 71, 72, 73, 74) та фінансові результати підприємства (за кредитом рахунку 79) призначено Журнал 6. У розділі II Журналу 6 на ТзОВ ***** накопичуються аналітичні дані про окремі складові доходів підприємства.

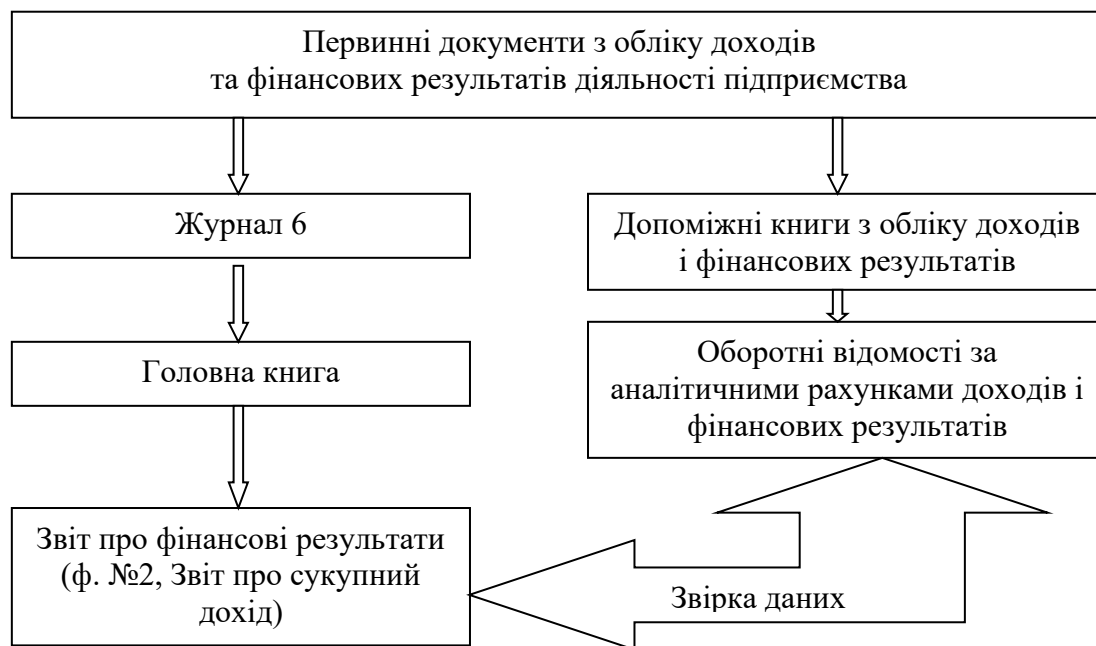

Рис. 2.3. Порядок відображення доходів і фінансових результатів при застосуванні змішаної (з елементами автоматизації) форми ведення обліку на ТзОВ *****

Примітка: власні узагальнення.

Записи для заповнення Журналу 6 здійснюються на підставі первинних документів і зведених відомостей про доходи та фінансові результати діяльності базового підприємства.

Інформація, що наведена у Журналі 6, використовується для складання фінансової звітності ТЗОВ ***** (Дод. А, табл. А.2).

Головним складовим елементом доходу підприємств є дохід від реалізації продукції власного виробництва, а саме та його частина, яка залишається після вирахування матеріальних, трудових і грошових витрат на виробництво і реалізацію продукції.

Таким чином, за результатами проведених досліджень щодо організації обліку доходів на базовому підприємстві встановлено, що на ТзОВ
*****.

- здійснено розмежування доходів за кожною класифікаційною групою;
- визначений перелік та склад доходів від реалізації;
- визначено критерії оцінювання доходів від надання послуг і виконання робіт на дату складання балансу;
- визначено перелік та склад інших операційних доходів, інших доходів;
- визначено періодичність віднесення доходів на рахунок фінансових результатів.

Вважаємо за доцільне при організації облікового процесу операцій щодо накопичення та розподілу доходів на базовому підприємстві розробити рекомендації щодо:

- визначення та обґрунтування способу перерахунку доходів в іноземній валюті у національну;
- чіткого визначення порядку обліку доходів майбутніх періодів та їх зарахування до складу доходів звітних періодів.

Вважаємо, що окреслені нами рекомендації щодо покращення облікового забезпечення формування доходів на базовому підприємстві є доцільними для їх впровадження у практику господарювання.

2.3. Аналіз динаміки та структури доходів підприємства

Результати горизонтального та вертикального аналізування доходів базового підприємства подано в табл. 2.2.

За результатами аналізу табл. 2.2. встановлено, що на базовому підприємстві за аналізований період зростали доходи за усіма видами діяльності, окрім інших фінансових доходів, які зменшилися на 74 тис. грн. (97,3 %). Чистий

дохід від реалізації збільшився на 37914 тис. грн. (42,4 %), інші операційні доходи – на 31209 тис. грн. (41,5 %), інші доходи – на 16 тис. грн. (24,2 %).

Таблиця 2.2

Горизонтальний та вертикальний аналіз доходів
ТзОВ ***** за 2022 – 2024 рр.

Показники	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Відхилення, 2024 / 2022 рр.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	відносне, %	пунктів структури
Чистий дохід від реалізації продукції	51510,0	53,8	57932,0	54,1	89424,0	54,3	37914,0	42,4	0,5
Інші операційні доходи	44025,0	46,0	49107,0	45,8	75234,0	45,6	31209,0	41,5	-0,4
Дохід від участі в капіталі	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші фінансові доходи	76,0	0,08	1,0	0,05	2,0	0,001	-74,0	-97,3	-0,079
Інші доходи	50,0	0,12	1,0	0,05	66,0	0,099	16,0	24,2	-0,021
Разом	95661,0	100,0	107041,0	100,0	164726,0	100,0	69065,0	41,9	-

Примітка: побудовано на основі аналізу фінансової звітності підприємства.

У структурі доходів базового підприємства виявлено зростання питомої ваги доходів від реалізації на 0,5 відсоткових пункти (в.п.) та зменшення питомої ваги інших складових доходів – інших операційних доходів на 0,4 в.п., інших доходів на 0,079 в.п., інших доходів на 0,021 в.п.. Станом на кінець 2024 року структура доходів на базовому підприємстві була наступною: чисті доходи від реалізації – 54,3 %, інші операційні доходи – 45,6 %, решта складових доходів мають питому вагу менше одного відсотка (рис. 2.4).

Динаміку основних показників доходів на базовому підприємстві за 2022 – 2024 рр. подано у табл. 2.3. Як видно з даних табл. 2.6, доходи на ТзОВ ***** за три роки зросли на 69065 тис. грн., що складало 172,2 % зростання або 72,2% приросту при значенні одного відсотка приросту 956,6 тис. грн.

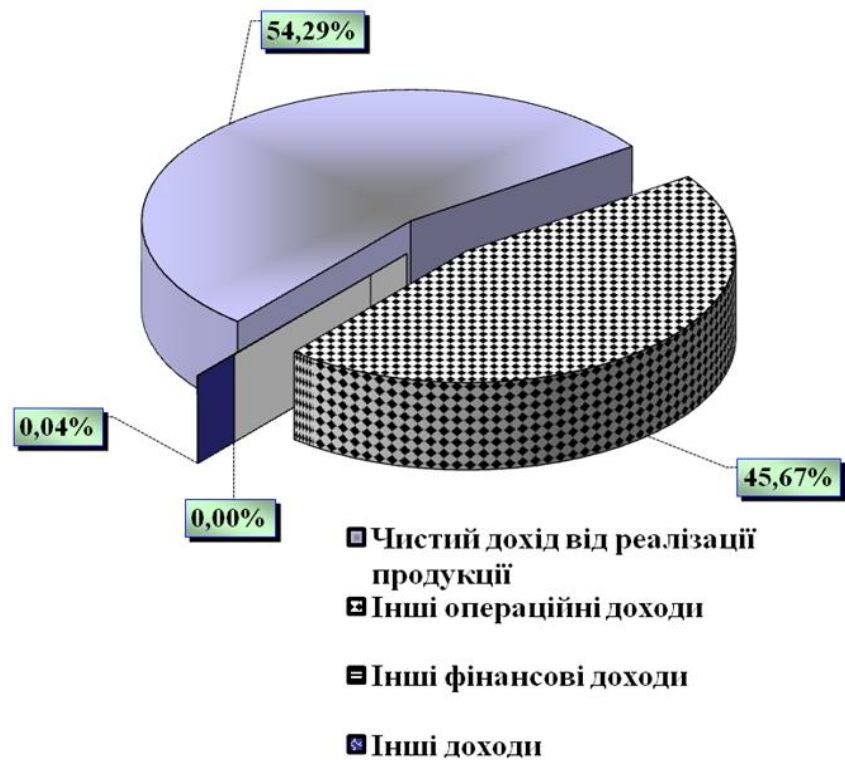

Рис. 2.4. Структура доходів ТзОВ *****
у 2024 році, % до підсумку

Примітка: побудовано на основі фінансової звітності підприємства.

У порівнянні із 2023 роком у 2024 році доходи ТзОВ *****
зросли на 57 685 тис. грн. або 153,8 % росту, що становить 53,8% приросту при
значенні одного відсотка приросту 1072,2 тис. грн.

Таблиця 2.3

Основні показники динаміки доходів
ТзОВ ***** за 2022 – 2024 рр.

Досліджуваний період, роки	Сумарні доходи від усіх видів діяльності, тис. грн.	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп зростання, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. грн.	
		базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисне	ланцюгове
2022 рік	95661,0	х	х	х	х	х	х	х	х
2023 рік	107041,0	11380,0	11380,0	111,8	111,8	11,8	11,8	964,4	964,4
2024 рік	164726,0	69065,0	57685,0	172,2	153,8	72,2	53,8	956,6	1072,2

Примітка: побудовано на основі аналізу фінансової звітності підприємства.

З метою візуалізації динаміки доходів базового підприємства за досліджуваний період подано графічне ілюстрування розрахованих нами аналітичних даних (рис. 2.5).

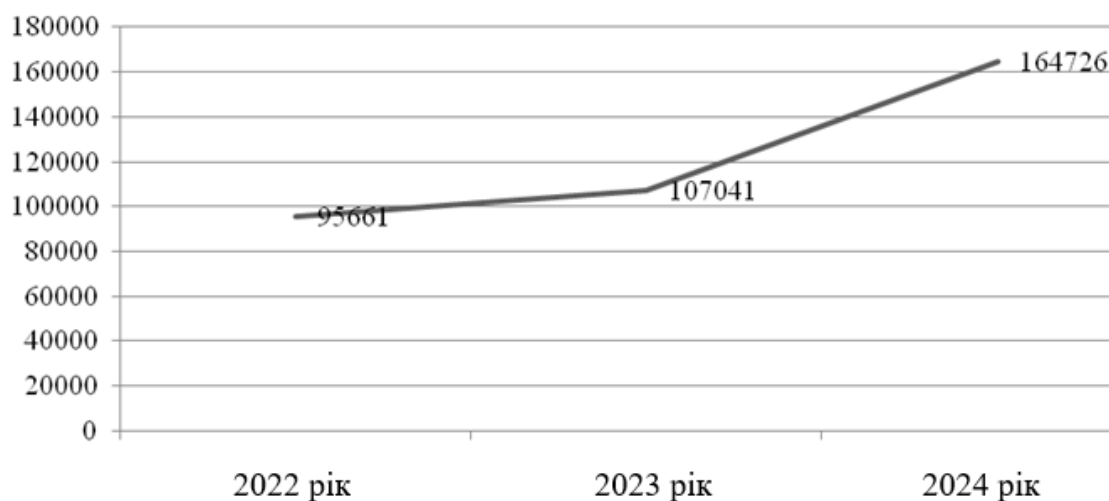

Рис. 2.5. Динаміка доходів на ТзОВ *****
за 2022 – 2024 рр., тис. грн.

Примітка: побудовано на основі фінансової звітності підприємства.

За результатами аналізу процесу формування фінансових результатів на базовому підприємстві (дод. Б, табл. Б.2) виявлено, що у структурі фінансових результатів ТзОВ ***** питома вага собівартості у виручці від реалізації значно зросла (на 45,4 %) і у 2024 році становила 87,6 %.

Це вплинуло на питому вагу валового прибутку, питома вага якого скоротилася на 45,1% і складала у 2024 році 12,4 %. Особливо негативним явищем для базового підприємства є збитковість діяльності у 2024 році. Виявлено, що на формування означених процесів суттєвий вплив здійснив значний ріст собівартості та невиробничих витрат.

Аналіз формування доходів та динаміки прибутковості діяльності ТзОВ ***** за 2022 – 2024 рр. наведено у табл. 2.4.

Результати аналізу, наведені в табл. 2.4. свідчать, що найбільшу абсолютну суму має прибуток від реалізації продукції (валовий): однак він зменшився проти позаминулого року на 18 624 тис. грн., або на 62,7 %. Прибуток до оподаткування,

у свою чергу, зменшився на 8714 тис. грн. (або на 112,3 %). У результаті діяльність підприємства у 2024 році була збитковою у розмірі 954 тис. грн., що на 6774 тис. грн. (або 116,4 %) менше, ніж у 2022 році.

Таблиця 2.4

Динаміка прибутковості ТзОВ *****
за 2022 – 2024 рр., тис. грн.

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення, 2024 / 2022	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Прибуток від реалізації продукції (валовий прибуток)	29713,0	22560,0	11089,0	-18624,0	-62,7
2. Прибуток від операційної діяльності	-18252,0	-20362,0	-11594,0	6658,0	36,5
3. Прибуток від іншої діяльності	-3701,0	-2130,0	-449,0	3252,0	87,8
4. Усього прибутку до оподаткування (ряд. 1 + ряд. 2 + ряд.3)	7760,0	68,0	-954,0	-8714,0	-112,3
5. Податок на прибуток	1940,0	17,0	-	-	-
6. Усього чистого прибутку (ряд. 4 – ряд. 5)	5820,0	51,0	-954,0	-6774,0	-116,4

Примітка: побудовано на основі аналізу фінансової звітності підприємства.

Виявлено, що основною причиною зменшення прибутку на ТзОВ ***** за досліджуваний період було існування суттєвих збитків від операційної діяльності даного підприємства.

Результати аналізу показників рентабельності ТзОВ ***** за досліджуваний період подано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка рентабельності
ТзОВ ***** за 2022 – 2024 рр., %

№ з/п	Показник	Звітний період			Абсолютне відхилення		
		2022 рік	2023 рік	2024 рік	2023/ 2022	2024/ 2023	2024/ 2022
1.	Рентабельність активів за прибутком	11,1	0,09	-	-11,01	-	-
2.	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	57,6	38,9	12,4	-18,7	-26,5	-45,2

Примітка: побудовано на основі аналізу фінансової звітності підприємства.

В підсумку необхідно зауважити, що за результатами аналізування табл. 2.5 виявлено погіршення показників рентабельності для базового підприємства у 2024 році, що є свідченням падіння ефективності його функціонування в даному періоді. Основна причина падіння ефективності діяльності ТзОВ ***** – наявність суттєвих збитків від операційної діяльності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями покращення методики обліку доходів та її розкриття в обліковій політиці підприємства

Однією з головних умов підвищення ефективності функціонування системи обліку доходів підприємства є необхідність забезпечення раціоналізації методики обліку доходів. Це обумовлено тим, що в сучасній економіці саме дохід стає головним носієм інформації про якість бізнес-моделі, стійкість грошових потоків і перспективи створення вартості. Коли облікові підходи застарілі, надмірно формалізовані або не здатні охопити складні умови контрактів, підприємство отримує цифри, які не відображають реальності. Для аналітика це означає підвищений рівень невизначеності, для інвестора – премію за ризик, а для самого бізнесу – втрату керованості та зниження вартості.

З практичної точки зору раціоналізація методики потрібна для того, щоб забезпечити більшу відповідність між економічною сутністю операцій і тим, як вони відображаються у звітності. У практиці розвинутих країн акцент робиться на логіці переходу контролю, оцінці виконання зобов'язань за контрактом, розмежуванні доходів за етапами. Це дозволяє будувати звітність, яка не просто фіксує минулий факт отримання виручки, а описує механіку створення доходу та її стійкість, що є критично важливим для прогнозування.

Ще один аспект – швидкість прийняття рішень. Традиційні методики часто генерують дані із запізненням або надмірною деталізацією, що знижує їхню придатність для оперативного управління. Раціоналізація передбачає автоматизацію, оптимізацію інформаційних потоків і мінімізацію дублювання, що дає змогу отримувати доходні показники у режимі, ближчому до реального

часу. Це створює конкурентну перевагу, тому що компанія може реагувати на зміни ринку швидше, ніж інші.

Також важливим є аспект контролю, адже раціоналізована методика передбачає чітке розмежування відповідальності, оновлені процедури внутрішнього контролю та підходи до оцінки ризиків викривлення доходів. Це зміцнює довіру з боку зовнішніх користувачів – інвесторів, банків, партнерів – і водночас знижує внутрішні операційні ризики.

Зрештою, раціоналізація – це інвестиція у цінність бізнесу. Чітка, логічна, економічно обґрунтована система обліку доходів дає сигнал про якість корпоративного управління, зростає передбачуваність і стабільність фінансових результатів. Підприємство, яке здатне представити інформативні та інтерпретовані доходні показники, завжди оцінюється ринком вище, ніж те, що приховує невизначеність за формальними процедурами.

Тому на нашу думку доходи від реалізації продукції для ТзОВ
 ***** повинні відображати реальну структуру створення вартості у бізнесі, де ключовою є швидкість обороту запасів, еластичність попиту та здатність компанії конвертувати маржинальність у стабільний грошовий потік. Для м'ясопереробного та торгового сегментів важливим є розмежування доходів за продуктовими лініями, видами каналів збуту та формами реалізації. Це не просто класифікація – це спосіб побачити, де виникає реальна економічна вигода та які сегменти визначають майбутню капіталізацію підприємства. Чим точніше сегментований дохід, тим легше оцінити ризики, прогнозувати маржу та обґрунтовувати інвестиційні рішення. Для такого підприємства раціональним буде виділення доходів не лише за видами продукції, а й за ступенем її переробки, обсягами партій, географією продажів та типами клієнтів. Це дозволить ідентифікувати стабільні джерела доходу, виявити сезонність та оцінити чутливість обсягів реалізації до змін цін на сировину чи коливань попиту. Також важливо окремо виділити доходи, що виникають у каналах швидкого обороту (роздрібні мережі), та доходи, що генеруються через довгострокові контракти (HoReCa, оптові партнери). Така

структура підсилює передбачуваність бізнесу і зменшує інформаційну асиметрію.

Таблиця 3.1

Пропонований перелік і склад доходів від реалізації продукції

ТЗОВ *****

Категорія доходів	Склад доходів згідно асортименту	Коментар щодо економічної логіки
1. Доходи від реалізації м'ясної сировини	свіже м'ясо; субпродукти; охолоджена продукція	Відображають базовий, низькомаржинальний, але стабільний сегмент із високою оборотністю.
2. Доходи від реалізації ковбасних виробів	варені, копчені, напівкопчені ковбаси; сосиски; сардельки	Основна частина маржі. Важливо виділити окремі продуктові лінійки для аналізу рентабельності.
3. Доходи від реалізації делікатесів і готових виробів	шинки, балики, фарш, запечені вироби	Високмаржинальний сегмент, чутливий до якості та бренду. Формує імідж компанії.
4. Доходи від продажу супутніх товарів	спеції, маринади, пакування, супутні продукти	Додаткові доходи, що підсилюють комплексність пропозиції для клієнтів.
5. Доходи від реалізації через різні канали збуту	роздрібні мережі; оптові партнери; HoReCa; фірмові магазини	Дозволяє оцінити залежність від окремих каналів і підвищити стійкість грошових потоків.
6. Доходи від контрактної продукції	виробництво під замовлення	Формують довгострокові зобов'язання та передбачувані потоки, важливі для інвестиційної оцінки.
7. Доходи від реалізації побічних продуктів переробки	кістка, жир, технічні відходи	Дозволяють підвищити ефективність використання сировини та знижують собівартість.

Примітка: власні узагальнення.

Запропонована структура доходів підсилює можливість стратегічного аналізу, дозволяє виділити найбільш прибуткові лінії, оцінювати ризики та формувати точнішу картину створення вартості у бізнесі.

Окрім того, для ТЗОВ ***** вибір методів оцінки доходу під час складання балансу має відображати не лише формальні облікові правила, а передусім економічну логіку створення вартості. У бізнесі з високою оборотністю запасів, чутливістю до цін на сировину та значною часткою відстрочених платежів якість даних про дохід визначає точність управлінських рішень і рівень довіри з боку партнерів. Тому на нашу думку

найбільш оптимальними є три методи, що дозволяють забезпечити найточніше відображення доходних потоків.

1. Метод нарахування. Його суть у тому, що доходи визнаються не тоді, коли гроші фактично надійшли, а коли підприємство виконало зобов'язання перед покупцем. Для м'ясопереробного бізнесу це критично: продукція швидко рухається, розрахунки часто мають відстрочку, а маржа залежить від точності обліку кожної поставки. Практично це означає фіксацію доходу в момент передачі товару, оформлення актів відвантаження та систематичний контроль дебіторської заборгованості як складової вже реалізованого доходу.

2. Метод оцінки доходу за справедливою вартістю контракту. Реалізація через мережі та HoReCa передбачає систему бонусів, маркетингових активностей, знижок і компенсацій. Якщо дохід відображати за повною договірною ціною, фінансовий результат буде завищений і не відповідатиме реальній економічній вигоді. Практичне застосування полягає у зменшенні доходу на суму бонусів, ретропремій та маркетингових витрат, а також у формуванні коригувальних проводок, що забезпечують реалістичне відображення контрактної вартості в балансі.

3. Метод оцінки доходу за ступенем завершення операції. Він актуальний для контрактної продукції, приватних замовлень і замовлень, що виконуються поетапно. Доходи визнаються не лише у момент фінальної поставки, а згідно з виконаними етапами – це дозволяє точніше фіксувати процес створення вартості. На практиці це передбачає визначення ключових етапів виконання контракту, документальне підтвердження завершених робіт і відображення відповідної частини доходу в балансі.

Разом зазначені три методи забезпечують комплексний, економічно обґрунтований підхід до оцінки доходів, даючи можливість формувати звітність, яка точно відображає ритм та механіку бізнес-моделі ТзОВ «М'ясопродукт».

Таким чином, облікова політика ТзОВ ***** щодо доходів має бути побудована так, щоб максимально точно передавати економічну логіку бізнесу, мінімізувати інформаційні викривлення та

забезпечувати інвестора надійними показниками для оцінки стійкості доходного потоку. У підприємства з високою оборотністю товарів, широкою продуктовою лінійкою та складними контрактами з мережами важливо, щоб принципи визнання доходів узгоджувалися з реальним створенням вартості. Її основою має бути застосування принципу нарахування як єдиного підходу до відображення доходу. Дохід повинен фіксуватися в момент переходу контролю над продукцією до покупця, а не в момент оплати. Це дозволяє побачити реальний обсяг реалізації, оцінити дебіторську заборгованість як елемент вже сформованого доходу та забезпечити коректне формування фінансових результатів.

Важливим елементом при цьому повинна бути деталізація обліку доходів за категоріями продукції та каналами збуту. Для компанії, що працює з ковбасними виробами, делікатесами, сировиною та супутніми товарами, недостатньо агрегованого обліку. Політика повинна передбачати окремі аналітичні рахунки за видами продукції, щоб формувати точну маржинальну картину й уникати перекручень у собівартості. При цьому необхідно закріпити правила коригування доходів за контрактами. Договірні знижки, маркетингові вирахування, ретробонуси, штрафи за логістику – усе це повинно зменшувати дохід у момент реалізації. Політика має визначати порядок розрахунку таких коригувань та їхній вплив на баланс, щоб уникнути завищення показників.

Окремим пунктом необхідно вказати визнання доходів за ступенем завершення операції для контрактної продукції та private label. Це підвищує точність прогнозування і робить звітність більш інформативною для зовнішніх користувачів.

Загалом, облікова політика ТзОВ ***** повинна бути гнучкою, але однозначною – такою, що дозволяє відобразити ритм і механіку бізнес-моделі, не приховуючи слабких місць і водночас підсилюючи прозорість та передбачуваність доходних потоків суб'єкта господарювання (табл. 3.2).

Принципи облікової політики ТзОВ ***, що
пропонуються до впровадження на підприємстві**

Принцип	Зміст принципу	Очікуваний результат від впровадження
Принцип нарахування	Визнання доходу в момент переходу контролю над продукцією, а не при надходженні оплати.	Формування реалістичного доходу та коректного фінансового результату.
Принцип диференціації доходів	Розподіл доходів за видами продукції, каналами збуту та формами реалізації.	Підвищення точності маржинального аналізу та виявлення ключових джерел доходів.
Принцип справедливої оцінки контракту	Урахування бонусів, знижок, маркетингових витрат і ретропремій у момент визнання доходу.	Усунення завищення доходів та забезпечення прозорості контрактних умов.
Принцип поетапного визнання доходу	Визнання доходу за ступенем виконання контрактів (private label, спецзамовлення).	Точніше відображення цінності створених зобов'язань та прогнозованості грошових потоків.
Принцип обачності та ризик-орієнтованості	Створення резервів сумнівних боргів та оцінка платоспроможності клієнтів.	Зменшення ризику завищення доходів та формування більш стійкої фінансової звітності.
Принцип автоматизації та стандартизації процедур	Використання цифрових систем обліку для фіксації, контролю та аналізу доходів.	Зниження помилок, підвищення швидкості обробки інформації та прозорості процесів.

Примітка: власні узагальнення.

Важливим аспектом облікової політики є також періодичність віднесення доходів на фінансові результати ТзОВ *****, що визначається поєднанням нормативних вимог та внутрішньої логіки облікового циклу підприємства. Оскільки діяльність компанії характеризується високою оборотністю продукції, частими відвантаженнями та наявністю різних каналів збуту, ключовим принципом є своєчасність та коректність відображення доходів у періоді їх виникнення. Це узгоджується з вимогами НП(С)БО 15 та принципом нарахування.

На практиці дохід має визнаватися у момент переходу контролю до покупця – здебільшого на дату відвантаження або передачі продукції. Саме ця дата є точкою формування бухгалтерських проводок і включення доходу до

показників поточного періоду. Для підприємства важливо забезпечити щоденне відображення таких операцій, щоб уникнути зміщення доходу між періодами та перекручення фінансового результату.

Періодичність віднесення доходів на фінансові результати можна поділити на два рівні:

1. Операційний рівень (щоденно). Використовується для реєстрації доходів від реалізації продукції за фактом кожного відвантаження. Така періодичність забезпечує контроль дебіторської заборгованості та дозволяє оцінювати щоденну динаміку реалізації.

2. Підсумковий рівень (щомісячно). Наприкінці кожного звітного місяця дохід остаточно узагальнюється та переноситься на фінансовий результат підприємства. Цей етап формує чистий фінансовий результат за місяць і стає основою аналітики та управлінських висновків.

У разі наявності бонусних програм або маркетингових витрат періодичність коригування доходів також має місячний характер. З урахуванням НП(С)БО 15 такі зменшення визнаються у тому самому періоді, що й дохід.

Для контрактної продукції та private label, де відвантаження відбуваються частинами, дохід визнається поетапно. Це потребує від підприємства проміжного визнання доходів:

Таким чином, угоджена періодичність дозволяє формувати прозорий ритм доходних потоків, забезпечує співставність звітності та зменшує ризики викривлення фінансових результатів. Для підприємства з великим обсягом транзакцій це критично, адже точність віднесення доходів у періоди є основою реальної оцінки ефективності діяльності.

Таким чином, приходимо до висновку, що запропонована раціоналізація методики обліку доходів та її інтеграція в облікову політику формує для ТзОВ
 ***** не просто технічний інструмент фіксації реалізації, а фундамент управління вартістю бізнесу. Вона дозволяє перетворити облікову систему з механізму реєстрації фактів на систему вимірювання економічної сутності операцій, у якій кожен показник доходу стає індикатором

стійкості моделі продажу, ризиків та потенціалу зростання. Рациональна методика забезпечує узгодженість між моментом створення вартості та моментом її відображення у звітності, усуваючи інформаційні викривлення, що традиційно знижують якість управлінських рішень.

При цьому запропоноване чітке формулювання правил визнання доходів, їх диференціації за видами продукції, коригування за умовами контрактів і поетапного визнання створює прогнозованість доходних потоків та підвищує прозорість фінансової інформації. У структурі облікової політики ці елементи виконуватимуть роль архітектурного каркаса, що визначає логіку побудови всієї фінансової звітності. А потенційне доповнення методики положеннями щодо резервів сумнівних боргів, ризик-орієнтованих процедур і автоматизації підсилить захищеність підприємства від спотворень та дозволить оцінювати якість доходу, а не лише його номінальний обсяг.

3.2. Впровадження системи внутрішнього контролю формування доходів підприємства

Необхідність упровадження системи внутрішнього контролю доходів для ТзОВ ***** зумовлена тим, що саме дохід є центральною змінною, яка визначає стійкість бізнес-моделі, рентабельність операцій та інвестиційну привабливість компанії. У м'ясопереробному та торговельному секторі, де оборотність продукції висока, контракти складні, а ризики втрат – значні, слабкий контроль доходів неминує призводити до перекручення фінансових результатів і втрати керованості бізнесом. Контроль при цьому визначає здатність системи точно відображати створення вартості та виявляти моменти, де ця вартість може розмиватися. За даним напрямком можна виділити ряд ключових аспектів проблеми, а саме:

1. Управління ризиком викривлення доходу. У сегменті, де знижки, бонуси, маркетингові компенсації та логістичні штрафи є звичною частиною

контрактів, відсутність контролю означатиме, що дохід буде завищено або віднесено не в той період. Інвестор чи кредитор, аналізуючи звітність, побачить цифри, які не відображають реальної якості грошового потоку. Система контролю повинна забезпечувати автоматичну перевірку всіх коригувань доходу та їхньої відповідності договірним умовам.

2. Управління дебіторською заборгованістю. Для ТзОВ «М'ясопродукт» це фактор, що прямо впливає на ліквідність. Внутрішній контроль має забезпечити регулярний аналіз платіжної дисципліни клієнтів, виявлення ризикових контрагентів, правильність створення резервів сумнівних боргів та контроль за строками оплати. Це не лише знижує ризик втрат, а й дає реалістичне уявлення про те, яка частина доходу вже перетворилася на гроші, а яка – лише на обліковий запис.

3. Контроль відвантажень і руху продукції. Оскільки товар швидкопсувний, помилка або затримка в обліку миттєво спотворює структуру доходу. Система внутрішнього контролю повинна охоплювати всі етапи: випуск продукції, передачу на склад, відвантаження, транспортні операції, підтвердження отримання клієнтом. Це означає використання сканування, інтегрованих складських систем і документального супроводу, який виключає несанкціоновані списання чи завищення обсягів продажу.

4. Захист від управлінських маніпуляцій. Там, де дохід визнається щодня і у великих обсягах, завжди є ризик «підтягування» продажів для покращення результатів періоду. Контроль створює бар'єри: розмежування повноважень, перевірку відповідності первинних документів, регулярні внутрішні аудити.

5. Стратегічна та прогнозна функція. Система контролю не лише виявляє помилки, а й дозволяє будувати поведінкову модель доходів: сезонність, реакцію на зміну цін, динаміку по каналах збуту. Такий набір даних є основою для управління маржинальністю та інвестиційних рішень.

Загалом впровадження системи внутрішнього контролю доходів є об'єктивною необхідністю, продиктована прагненням компанії перейти від

механічного обліку до керування вартістю. Контроль забезпечує точність даних, знижує ризики, підвищує прогнозованість доходних потоків і робить бізнес більш зрозумілим та стійким як для власників, так і для зовнішніх користувачів фінансової інформації.

При цьому необхідно зазначити, що забезпечення керівництвом підприємства ефективної системи внутрішньогосподарського контролю є критичною умовою, оскільки саме вона визначає здатність бізнесу бачити власні ризики та керувати доходами не постфактум, а в режимі реального часу. В той же час на ТЗОВ *****, де швидкість обороту висока, а контрактні умови складні, відсутність контрольних механізмів означає втрату точності фінансових показників і зниження вартості бізнесу. Відповідно, система контролю дозволяє виконувати ключові завдання: виявляти помилки, запобігати маніпуляціям, контролювати дебіторську заборгованість та оцінювати стабільність доходів. Таким чином, без участі керівництва така система не матиме ні повноважень, ні ресурсу, ні дисципліни для виконання своїх функцій, а отже – не зможе підтримувати реальну фінансову стійкість підприємства. (рис. 3.1).

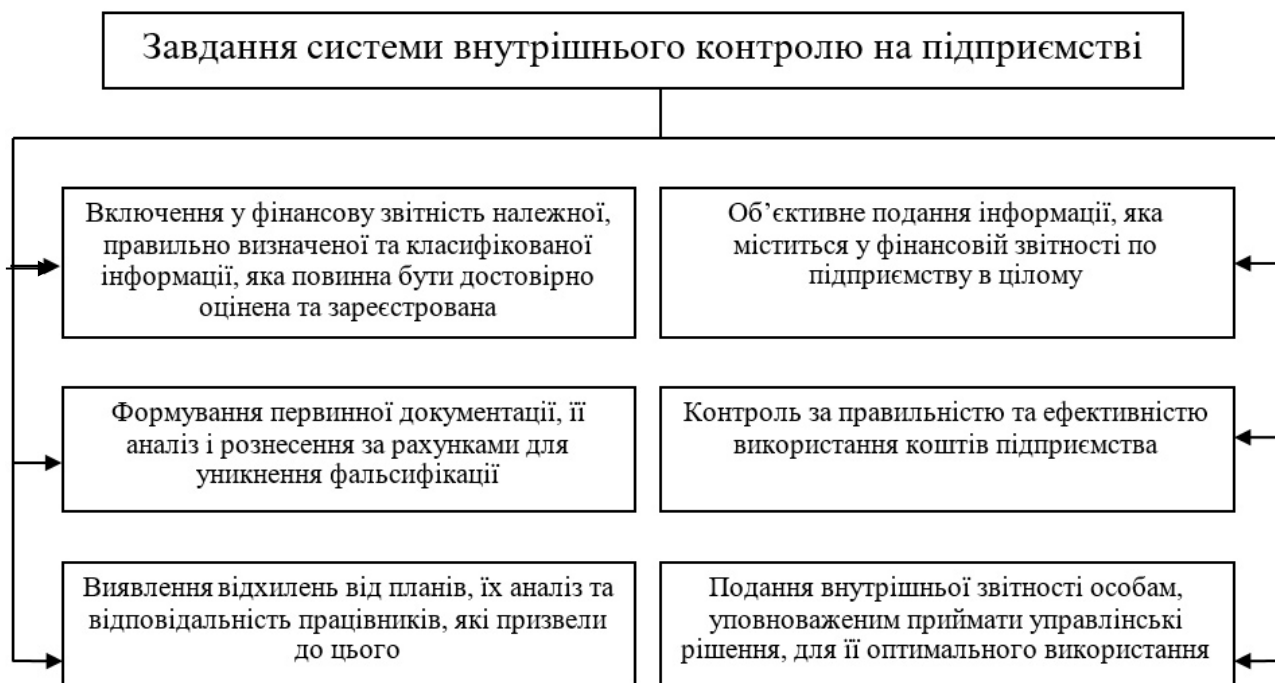

Рис. 3.1. Завдання системи внутрішнього контролю на

ТЗОВ *****

Примітка: власні узагальнення.

Отже, реалізація завдань системи внутрішнього контролю забезпечує ефективність контролю доходів ТзОВ ***** тому, що вона формує цілісну логіку управління всіма елементами, які визначають якість доходного потоку. Коли контроль охоплює відвантаження, ціноутворення, дебіторську заборгованість, коригування за контрактами й дотримання умов поставок, то підприємство отримає можливість бачити не лише факт продажу, а й умови, за яких цей продаж дійсно створює вартість. При цьому виконання контрольних завдань по перевірці коректності первинних документів та аналізу оплати дає змогу усунути перекручення доходів, уникнути завищення виручки, своєчасно фіксувати ризикові операції та накопичення сумнівних боргів. Це формує якісніші дані, а якісні дані є основою для більш точних управлінських рішень.

Таким чином система контролю створює ефект передбачуваності, коли вона перетворює хаотичний потік операцій на структурований масив інформації, зіставний між періодами й каналами збуту. Завдяки цьому керівництво отримує можливість оцінювати стабільність доходу, швидкість його конвертації в гроші та вплив контрактних умов на маржинальність. У результаті контроль доходів перестає бути формальною процедурою й стає механізмом, який напряду підсилює фінансову стійкість та цінність бізнесу. А у такому механізмі важливого значення набувають етапи формування системи внутрішнього контролю (рис. 3.2).

В даному аспекті важливо зазначити, що створення ефективної системи внутрішнього контролю доходів на ТзОВ ***** дозволить безпосередньо вплинути на якість та результативність облікової політики, оскільки перетворює її з набору формальних правил на інструмент управління цінністю бізнесу. Для підприємства, що працює у сфері з високою оборотністю продукції, значною часткою відстрочених платежів та складними умовами взаємодії з торговими мережами, облікова політика щодо доходів може мати сенс лише тоді, коли вона підкріплена реальними механізмами контролю

на всіх етапах формування виручки. При цьому виділимо основні наслідки, які визначатимуть ефективність облікової політики внаслідок впровадження системи контролю:

Рис. 3.2. Процес створення системи внутрішнього контролю
на ТЗОВ *****

Примітка: власні узагальнення.

1. Підвищення точності визнання доходів. Контроль забезпечує відповідність між фактом створення вартості та її відображенням у звітності. Завдяки перевіркам відвантажень, ув'язці первинних документів та контролю переходу ризиків компанія уникає типових викривлень: завищеного доходу, перенесення обсягів реалізації між періодами, некоректного відображення часткових поставок. Це створює основу для надійної облікової політики, де кожне правило має фактичне підтвердження у вигляді контрольних процедур.

2. Реалістична оцінка дебіторської заборгованості. Оскільки облікова політика вимагає від підприємства визначати момент виникнення доходу та відображати його незалежно від оплати, якість обліку напрямую залежить від якості контролю дебіторки. Система внутрішнього контролю дозволяє проводити регулярний моніторинг платіжної дисципліни, сегментувати клієнтів за ризиками, формувати обґрунтовані резерви сумнівних боргів. Це зміцнює облікову політику, роблячи її не лише технічним інструментом, а й механізмом управління ліквідністю.

3. Коректне відображення договірних коригувань. У діяльності підприємства, яке працює з мережами та оптовими партнерами, знижки, маркетингові бюджети, логістичні компенсації та бонуси є критично важливими складовими доходу. Без дієвого контролю вони часто потрапляють у звітність несвоєчасно або з помилками, спотворюючи чистий дохід. Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє автоматизувати перевірку таких коригувань, зіставляти їх із договорами, контролювати своєчасність віднесення на зменшення доходу.

4. Узгодженість методів оцінки доходу з економічною сутністю операцій. Внутрішній контроль забезпечує дисципліну застосування методів визнання доходу: за моментом переходу контролю, за ступенем завершеності або за справедливою вартістю. Це запобігає ситуаціям, коли методи застосовуються вибірково, що дає ризик маніпуляцій. Контроль підсилює методику, роблячи її стабільною, передбачуваною і прозорою.

5. Інтеграція аналітики у процес обліку. Система внутрішнього контролю перетворює доходи з формального показника на джерело управлінської інформації. Підприємство отримує можливість будувати аналітичні профілі доходів за каналами збуту, видами продукції, регіонами, рентабельністю партій. Це дозволяє адаптувати облікову політику до бізнес-реальності: додавати необхідні аналітичні рахунки, змінювати структуру доходів у внутрішній інформаційній системі, коригувати підходи до оцінки собівартості.

6. Зміцнення довіри зовнішніх користувачів до фінансової звітності. Інвестори, банки та партнери завжди оцінюють компанію через якість її доходів. Якщо система контролю дозволяє уникнути перекручень, забезпечує прозорість структури доходів, своєчасність їх відображення та повноту документального підтвердження, облікова політика стає чинником підвищення інвестиційної привабливості.

7. Зменшення ризику внутрішніх маніпуляцій. Контрольні механізми розмежовують повноваження, вводять перевірки відповідності між документами, здійснюють моніторинг відхилень. Це унеможливорює свідоме зміщення доходів між періодами, штучне збільшення виручки та інші схеми, що часто використовуються для «косметики» фінансових результатів. Облікова політика, яка працює у межах такої контрольної системи, стає більш надійною та захищеною.

Отже, ефективна система внутрішнього контролю не просто підсилить облікову політику, а надасть їй нового змісту, оскільки без контролю облікова політика існує формально; а з внутрішнім контролем вона стане інструментом управління доходами. Для ТзОВ ***** це означає не лише коректні цифри у звітності, а й фундаментально вищий рівень фінансової стійкості та прозорості господарських операцій.

Таким чином, приходимо до висновку, що впровадження системи внутрішнього контролю доходів перетворює фінансову модель ТзОВ ***** на передбачувану та керовану. Контроль охоплює всі етапи формування доходу і таким чином забезпечує якість інформації, на основі якої будується управління бізнесом. Він мінімізує ризики викривлення виручки, робить дебіторську заборгованість прозорою, забезпечує точність договірних коригувань і підсилює дисципліну виконання процедур у кожному центрі відповідальності. У результаті підприємство отримує доходи, які не лише зафіксовані коректно, а й відображають реальну економічну цінність операцій. Така система є елементом фінансової стійкості і формує основу для зростання вартості бізнесу в цілому.

3.3. Сучасні цифрові рішення та програмні продукти в обліково-аналітичному забезпеченні формування доходів підприємства

Сучасні програмні продукти у сфері бухгалтерського обліку та фінансового аналізу забезпечують комплексне охоплення процесів визнання, оцінки, обліку та контролю доходів відповідно до національних і міжнародних стандартів фінансової звітності. Їх застосування дозволяє мінімізувати вплив людського фактора, підвищити точність відображення доходів за видами діяльності, контрагентами та сегментами бізнесу, а також забезпечити своєчасне формування регламентованої та управлінської звітності. В умовах цифровізації особливого значення набуває інтеграція облікових систем з іншими інформаційними підсистемами підприємства, що дає змогу формувати єдине інформаційне середовище для аналізу доходів у реальному часі. Це сприяє підвищенню прозорості фінансових результатів та створює передумови для більш ефективного управління грошовими потоками й фінансовими ризиками.

Використання сучасних цифрових рішень розширює аналітичні можливості облікової інформації щодо формування доходів підприємства. Завдяки застосуванню технологій обробки великих масивів даних, інтелектуального аналізу та прогнозування з'являється можливість не лише фіксувати фактичні показники доходів, а й моделювати їх динаміку з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх чинників. Це дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію структури доходів, розширення ринків збуту та підвищення ефективності операційної діяльності. У результаті обліково-аналітичне забезпечення трансформується з інструменту ретроспективного аналізу в активний механізм стратегічного управління доходами підприємства.

Особливу актуальність впровадження цифрових програмних продуктів в обліково-аналітичному забезпеченні формування доходів має для підприємств України, які функціонують в умовах нестабільного економічного середовища, воєнних викликів та необхідності адаптації до європейських підходів ведення бізнесу. Цифровізація облікових процесів сприяє підвищенню стійкості

підприємств до кризових явищ, забезпечує безперервність обліку та збереження інформації, а також полегшує взаємодію з контролюючими органами та партнерами. Водночас застосування сучасних програмних рішень потребує належного методичного забезпечення, адаптації облікової політики підприємства та підвищення цифрової компетентності обліково-аналітичного персоналу, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Подальший розвиток цифрових технологій зумовлює суттєві зміни у методиці обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства, оскільки сучасні програмні продукти дедалі більше орієнтовані на комплексну підтримку управлінських процесів. Використання інтегрованих цифрових платформ дозволяє поєднати фінансовий, управлінський та податковий облік доходів у межах єдиного інформаційного простору, що підвищує узгодженість даних та знижує ризик виникнення інформаційних розривів. Такий підхід забезпечує можливість формування багатовимірної аналітики доходів із урахуванням специфіки бізнес-моделі підприємства, особливостей галузі та стратегічних пріоритетів розвитку. У результаті цифрові рішення сприяють підвищенню прозорості процесів формування доходів та створюють умови для більш ефективного контролю за виконанням планових показників.

Важливим аспектом використання сучасних програмних продуктів є автоматизація процесів визнання та розподілу доходів відповідно до чинних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Цифрові рішення дозволяють налаштовувати алгоритми відображення доходів залежно від умов договорів, етапів виконання зобов'язань та моменту переходу ризиків і вигод, що особливо актуально для підприємств зі складною структурою господарських операцій. Завдяки цьому підвищується точність формування показників доходів у фінансовій звітності, зменшується ймовірність помилок та спрощується процес внутрішнього і зовнішнього контролю. Автоматизоване обліково-аналітичне середовище створює передумови для підвищення довіри користувачів до фінансової інформації та зміцнення репутації підприємства на ринку.

Використання аналітичних інструментів у складі програмних продуктів надає змогу здійснювати поглиблений аналіз факторів формування доходів, виявляти резерви їх зростання та оцінювати ефективність реалізації управлінських рішень. У цьому контексті обліково-аналітичне забезпечення перетворюється на активний інструмент управління, що сприяє підвищенню результативності діяльності підприємства та адаптації до змін ринкової кон'юнктури. Водночас підвищується роль аналітичної складової обліку як інформаційної бази для стратегічного планування доходів.

Цифровізація обліково-аналітичного забезпечення формування доходів також сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки підприємства. Сучасні програмні продукти передбачають використання механізмів контролю доступу, резервного копіювання та захисту інформації, що є особливо важливим в умовах зростання кіберризиків. Надійність і цілісність облікових даних щодо доходів забезпечують можливість своєчасного виявлення відхилень, попередження фінансових порушень та мінімізації втрат. Таким чином, цифрові рішення виконують не лише обліково-аналітичну, а й превентивну функцію, спрямовану на захист фінансових інтересів підприємства.

У свою чергу, формування цифрової культури в обліково-аналітичному середовищі сприяє більш повному використанню потенціалу програмних рішень у процесі управління доходами.

Узагальнюючи, слід зазначити, що впровадження сучасних цифрових рішень та програмних продуктів у обліково-аналітичне забезпечення формування доходів підприємства є важливим чинником підвищення ефективності управління та забезпечення сталого розвитку. Цифрові технології дозволяють не лише оптимізувати облікові процедури, а й створюють якісно нові можливості для аналізу, прогнозування та стратегічного планування доходів. Для підприємств України це набуває особливої ваги в контексті адаптації до сучасних стандартів ведення бізнесу,.

Сучасні цифрові рішення та програмні продукти є визначальним чинником розвитку обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства,

оскільки вони забезпечують якісно новий рівень достовірності, оперативності та аналітичної насиченості інформації, необхідної для управління фінансовими результатами. Їх упровадження сприяє трансформації традиційної системи обліку доходів у інтегровану цифрову модель, здатну забезпечити узгодженість фінансового, управлінського та податкового обліку, своєчасний контроль за виконанням договірних зобов'язань і гнучке реагування на зміни бізнес-середовища.

Завдяки використанню сучасного аналітичного інструментарію розширюються можливості поглибленого аналізу та прогнозування доходів, що підвищує обґрунтованість управлінських рішень і сприяє оптимізації структури доходів підприємства. У сукупності це формує передумови для підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємства в умовах цифрової економіки.

ВИСНОВКИ

1. Дохід підприємства відображає приріст його економічних вигід, що виникає внаслідок діяльності й проявляється через надходження активів або зменшення зобов'язань. Він формує основу фінансового результату та є ключовим індикатором ефективності використання ресурсів, здатності підприємства забезпечувати відтворення та підтримувати економічну стійкість.

2. Облікове відображення доходів ґрунтується на принципах нарахування та відповідності, що забезпечують коректне формування фінансового результату звітного періоду. Такі принципи дозволяють уникати викривлень у часі, забезпечують співставність показників і створюють методичну базу для оцінювання діяльності підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

3. Класифікація доходів є важливою умовою раціональної організації обліку, оскільки дозволяє структурувати надходження за видами діяльності, джерелами та характером економічних вигід. Розмежування операційних, фінансових та інших доходів надає змогу підприємству точніше оцінювати результати своєї діяльності, визначати стабільні та випадкові складові грошових потоків і формувати інформаційну базу для управлінських рішень.

4. Організація обліку, контролю та аналізу доходів стикається з низкою проблем, серед яких – необхідність узгодження бухгалтерського та податкового трактування доходів, забезпечення своєчасності їх відображення, підвищення аналітичної цінності інформації та відповідності нормативним вимогам. Вирішення цих питань є передумовою формування якісної інформаційної системи, здатної підтримувати прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

5. Аналіз доходів виконує функцію інструментарію щодо оцінювання фінансового стану й динаміки розвитку підприємства. Використання горизонтального, вертикального, трендового та коефіцієнтного аналізу дозволяє

виявляти закономірності змін, оцінювати структуру доходів, швидкість їхнього зростання, а також визначати фактори, що формують результати діяльності базового підприємства.

6. На ТзОВ ***** доцільним є впровадження оновленого підходу до структурування доходів, що передбачає їх деталізацію за видами продукції, каналами збуту та контрактними умовами. Такий розподіл дозволяє отримати повнішу картину формування виручки, посилює можливості маржинального аналізу та забезпечує обґрунтоване планування доходів залежно від динаміки ринку та змін у споживчому попиті.

7. Удосконалення аналітичного забезпечення формування доходів має спиратися на використання інструментів економічної діагностики, які дозволяють визначити структуру, стабільність, сезонність та факторну чутливість доходів. Запровадження систематичного аналізу джерел та драйверів доходу формує основу для оперативного управління цінами, оптимізації асортименту та контролю рентабельності.

8. Для підвищення достовірності інформації щодо доходів та забезпечення прозорості облікових процесів необхідною є інтеграція ефективної системи внутрішнього контролю. Доцільно будувати її на трирівневій моделі – попередній, поточний та наступний контроль – що дозволяє виявляти помилки на ранніх стадіях, запобігати маніпуляціям, підвищувати точність визнання доходів та сприяти узгодженості між первинними документами і бухгалтерськими даними.

9. З метою оптимізації аналітичності обліку доцільно модернізувати обліково-програмне забезпечення, орієнтуючись на системи, які підтримують деталізований облік доходів та інтеграцію зі складськими і логістичними модулями. Використання сучасних інформаційних систем забезпечить оперативність облікових записів, мінімізує вплив людського фактору, розширить можливості аналізування та підтримки стратегічних рішення розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андренко О. А. Управлінський облік: конспект лекцій. Харків : ХНАМГ, 2011. 95 с.
2. Андрєєва Г. І. Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. Київ : Знання, 2008. 263 с.
3. Андрєєва Г. І., Андрєєва В. А. Організація та методика економічного аналізу : навч. посіб. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. 353 с.
4. Арєф’єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №1(91). С. 98-103.
5. Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 440 с.
6. Балалова Є. І. Оцінка фінансових результатів: реверсивний і статистичний підходи. *Фінанси та кредит*. 2007. №36. С. 50–56.
7. Березін О. В., Березіна Л. М., Бутенко Н. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 390 с.
8. Біла О. Г. Фінанси підприємств : навч. посіб. Львів : Вид-во «Магнолія 2006», 2008. 383 с.
9. Блонська В. І. Стратегія управління доходами торговельного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. №18(6). С. 117–123.
10. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. Житомир : Рута, 2009. 912 с.
11. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. / за ред. Р. Л. Хом’як. Львів : Інтелект-Захід, 2008. 1224 с.

12. Бухгалтерський облік та оподаткування : посіб. / за ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. Львів : Бухгалтерський центр «Ажур», 2010. 120 с.
13. Верхоглядова Н. І., Шило В. П., Ільїна С. Б. Бухгалтерський фінансовий облік : теорія та практика: навч.-практ. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2010. 536 с.
14. Волкова І. А. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 224 с.
15. Гайдне Н. М. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. Львів : ЛБІ НБУ, 2006. 414 с.
16. Горицька Н. М. Облік виручки від реалізації товарів за міжнародними стандартами фінансової звітності. *Все про бухгалтерський облік*. 2022. №97. С. 42.
17. Дем'яненко М. Я. Щодо уніфікації бухгалтерського і податкового обліку. Київ : Інститут аграрної економіки, 2011. С. 9-13.
18. Дерій В. Проблеми обліку витрат і доходів підприємства та перспективи їх вирішення в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. №4. С. 7-11.
19. Дзямулич М. І. Особливості страхування інвестиційних проектів в умовах нестабільності фінансових ринків. *Економічний форум*. 2011. №1. С. 185-189.
20. Донець Л. І., Баранцева С. М. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових форм господарювання : монографія. Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. 255 с.
21. Єлейко Я. І., Лапішко М. Л. Основи фінансового аналізу. Львів : Львів. банків. ін.-т НБУ, 2009. 141 с.
22. Завадський Й. С., Осовська Г. В. Словник економічних термінів : менеджмент, маркетинг, підприємництво. Житомир : ЖІТІ, 2009. 444 с.
23. Захожай В. Б., Базась М. Ф., Матюха М. М., Базась В. М. Бухгалтерський облік у галузях економіки : підруч. Київ : МАУП, 2010. 968 с.

24. Зеркалов Д. В. Охорона праці в галузі: загальні вимоги. Київ : “Основа”, 2011. 551 с.
25. Іващенко В. І., Блюх М. А. Економічний аналіз господарської діяльності. Київ : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2008. 321 с.
26. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2006. 349 с.
27. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань та господарських операцій підприємств і організацій : Інструкція, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 30.11.2025).
28. Камінська Т. Г. Взаємозв’язок доходів і витрат як категорій оціночних характеристик руху капіталу в обліку. *Науковий вісник НУБіП України*. 2010. №154. Ч. 3. С. 55–69.
29. Керб Л. П. Основи охорони праці: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2011. 215 с.
30. Кирилюк О. Ф. Проблеми бухгалтерського обліку, пов’язані із податковим законодавством, та шляхи їх вирішення. Київ : Інститут аграрної економіки, 2011. С. 78–79.
31. Кізіма Т. О. Доходи домогосподарств: інтерпретація сутності та проблеми детінізації. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2009. Вип. V. С. 274–280.
32. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 679 с.
33. Маренич Т. Сутність бухгалтерського обліку як системи економічного регулювання. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. №2. С. 21-26.
34. Мацибора В. І. Економіка підприємства : посіб. Київ : Каравела, 2008. 312 с.
35. Орлова В. К. Фінансовий облік. Київ : Знання, 2010. 510 с.

36. Павлюк І. Проблеми бухгалтерського обліку реалізації товарів, що обліковуються за продажними цінами, податкових зобов'язань з ПДВ, і шляхи їх вирішення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. №1. С. 5-12.

37. Пасемник О. Г., Дмитришин А. Ф. Роль облікової інформації в системі обліково-аналітичного забезпечення управління. *Інноваційна економіка*. 2010. №16. С. 105–109.

38. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 30.11.2025).

39. Поліщук Н. В. Результативність діяльності суб'єктів господарювання: сутність, оцінка, основи регулювання: монографія. Київ : КНТЕУ, 2005. 252 с.

40. Про аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2023 р. №2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12> (дата звернення: 30.11.2025).

41. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України. від 03.09.2024 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.11.2025).

42. Про затвердження Змін до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 05.04.2011 р. №452/19190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 30.11.2025).

43. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. №356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00> (дата звернення: 30.11.2025).

44. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.013 р. №336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 30.11.2025).

45. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 14.12.1999 р. №860/4153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 30.11.2025).

46. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 19.01.2000 р. №27/4248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 30.11.2025).

47. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» : Наказ Міністерства фінансів України від 15.03.2000 р. №161/4382. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 30.11.2025).

48. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 08.02.2001 р. №121/5312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01> (дата звернення: 30.11.2025).

49. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 526 с.

50. Сук Л. К., Сук Л. П. Організація бухгалтерського обліку: підруч. Київ : Каравела, 2009. 624 с.

51. Сніжко А. І. Шляхи покращення обліково-аналітичного забезпечення формування доходів підприємства в сучасних умовах господарювання. *Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування*: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (21 листопада 2025 р.). С. 183–184.

52. Скорук О.В., Подзізей О.О., Шматковська Т.О. Економіко-математичне моделювання в обліково-аналітичному забезпеченні діяльності підприємства в умовах розвитку цифрових технологій. *Інвестиції: практика та*

досвід. 2025. № 19. С. 159-164. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.19.159> . DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.19.159>

53. Малюга Л. М., Гоменюк М. О., Пархоменко Л. А. Статистика обліку доходів і витрат в управлінні підприємствами сфери обслуговування. *Економіка та суспільство*. 2023. №47.

54. Мирончук М. В. Удосконалення обліку і контролю фінансових результатів діяльності підприємства: магістр. кваліфікаційна робота. 071 Облік і оподаткування. Дніпро, 2024. 58 с.

55. Рибаківа Л. П., Симочко М. І., Бобров-Понзень Д. В. Деякі аспекти обліку та оподаткування доходів підприємств. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2025. №44. С. 36–44.

56. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність. Київ : Алерта, 2008. 926 с.

57. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 320 с.

58. Череп А. В., Шмиголь Н. М., Бутник О. М. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі й аудиті : навч.-метод. посіб. Київ : Кондор, 2011. 328 с.

59. Чиж Н. М., Дзямучич М. І., Потьомкіна О. В. Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України. *Економічний форум*. 2023. №2. С. 337-343.

60. Цал-Цалко О. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2022. 360 с.

61. Швабій К. І. Дохід як об'єкт оподаткування. *Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. Серія : Економіка, право*. 2009. №4(47). С. 105–112.

62. Шевчук В. О., Коновалова О. В., Пантелеев В. П. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство», 2011. 399 с.

63. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 74. №1. С. 61-67.

64. Шмиголь Н. М. Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством. *Держава та регіон : наук.-виробн. журнал. Сер. : Економіка та підприємництво. – З. : Вид-во Класичного приватного університету. – 2009. – №7. – С. 221–225.*

65. Шурпенкова Р. К., Демок І. І. Організація та методика економічного аналізу : навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2011. 287 с.

66. Шматковська Т., Коробчук Т., & Борисюк О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*, 2023. (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-68>

67. Шматковська Т., Мостовенко Н. Цифровізація обліку в системі драйверів та детермінантів розвитку бізнес-процесів в управлінні та інвестуванні. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2(17). С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-16>. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-16>

68. Шматковська Т. О., Чиж Н. М. Обліково-фінансове забезпечення управління підприємствами на засадах розвитку цифровізації. *Інвестиції: практика та досвід*. № 21 (2025), 132-136. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.21.132>. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.21.132

69. Яремко І. Й. Інформаційна функція обліку і внутрішнього контролю в управлінні операційною діяльністю торгівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2025. №73.

70. Shmatkovska T., Derevianko S., Rogach S., Shulha O., Chudovets V., Artemchuk L., Begun S., Khomiuk N. Financial, accounting-analytical support and management of economic security in the system of sustainable development. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research*. 2023. Vol. 13(2). Special Issue XXXVII. P. 155-159.

ДОДАТКИ